

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Факультет гуманітарної та економічної освіти
Кафедра педагогіки вищої школи

ЗВІТ

з виробничої асистентської та науково-дослідної практики

Період проходження 26.04.2021– 04.06.2021

здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
факультету гуманітарної та економічної освіти
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
освітньо-професійна програма «Педагогіка вищої школи»
денної форми навчання

Смоляр Єлизавети Дмитрівни

Керівник практики від кафедри
доктор педагогічних наук, професор
Саяпіна Світлана Анатоліївна

Слов'янськ, 2021

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Факультет гуманітарної та економічної освіти
Кафедра педагогіки вищої школи

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Викладач-методист кафедри
_____ Саяпіна С. А.
« » _____ 2021р.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН РОБОТИ
виробничої асистентської та науково-дослідної практики

Період проходження 26.04.2021– 04.06.2021

здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
факультету гуманітарної та економічної освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки освітньо-професійна програма «Педагогіка вищої школи»
денної форми навчання
Смоляр Єлизавети Дмитрівни

Керівник практики від кафедри доктор педагогічних наук, професор
Саяпіна Світлана Анатоліївна

Слов'янськ, 2021

Індивідуальний план роботи

Розділ	Зміст роботи	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	2	3	4
І. Навчально-методична робота	1. Знайомство з методичною документацією та основними напрямками навчально-методичної, наукової і виховної діяльності кафедри.	26.04.21-28.04.21	виконано
	2. Знайомство зі змістом навчальних планів і робочих навчальних програм дисциплін, за якими буде проходити практика.		
	3. Розроблення планів лекційних (2) та практичних (2) занять, дидактичних і методичних матеріалів відповідно до вимог робочих навчальних програм дисциплін, за якими буде поводитись освітня діяльність.	29.04.21-30.04.21	виконано
	4. Консультації у викладачів кафедри та керівника практики щодо змістовного наповнення опорних конспектів лекційних і практичних занять.		
	5. Затвердження конспектів занять, дидактичних і методичних матеріалів у керівника практики.		
	6. Підготовка до занять.		
	1. Відвідування лекцій та семінарсько-практичних занять провідних викладачів кафедри та їх аналіз.	Протягом тижня	виконано
	2. Підготовка та проведення лекцій на тему: 1) Педагогічна майстерність викладача, її зміст та шляхи формування; 2) Майстерність педагогічного спілкування.	13.05.21-14.05.21	виконано
	3. Підготовка та проведення практичного заняття на тему: 1) «Тренінг з розвитку професійної ідентичності як засіб педагогічно – творчого становлення викладача»; 2) Педагогічна майстерність, її зміст і шляхи формування.	18.05.21-19.05.21	виконано
	4. Відвідування й аналіз лекцій і практичних занять, що проводять магістри-практиканти.	Протягом 3-4 тижнів	виконано

II. Поза аудиторна виховна робота	1. Ознайомлення з планом виховної роботи куратора академічної групи.	28.04.21	виконано
	2. Складання плану виховної роботи куратора академічної групи.	28.04.21.-29.04.21	виконано
	3. Підготовка до виховної роботи в академічній групі, в яких будуть проходити практику магістри	протягом тижня	виконано
	4. Проведення виховного заходу зі здобувачами академічної групи.	17.05.21	виконано
	5. Обговорення з керівником проведеної виховної роботи, самоаналіз.		
	6. Участь у факультетських виховних заходах	20.05.21	виконано
1	2	3	4
III. Науково-дослідна робота	1. Ознайомлення з планом наукової роботи кафедри.	28.04.21	виконано
	2. Відвідування засідань кафедри, де обговорюються кандидатські та докторські дисертації, інші наукові проблеми.	06.05.21. та 03.06.21	виконано
	3. Ознайомлення з планом роботи, протоколами засідань наукових гуртків (проблемних груп).	05.05.21	виконано
	4. Обговорення напряму науково-дослідної роботи: вибір теми та опрацювання об'єкта дослідження, визначення мети й завдань роботи, обґрунтування актуальності теми, погодження обраної теми з керівником.	26.04.21	виконано
	5. Проведення дослідження за обраною науковою темою.	Протягом практики	виконано
	6. Підготовка на науково-практичну конференцію «Перспективні напрями сучасної науки та освіти» тез з проблеми, що досліджується «Історичні та теоретичні основи тьюторства».	27.04.21-18.05.21	виконано
	7. Участь у науко-практичному семінарі, що проходить на кафедрі в університеті.	19.05.21	виконано

VI. Психодіагностична робота	<ol style="list-style-type: none"> 1. Психологічний аналіз спільної діяльності, групових процесів, соціально-психологічних явищ. 2. Підбір психодіагностичних методів і методик, спрямованих на психолого-педагогічне вивчення групи. 3. Проведення психолого-педагогічного дослідження студентської академічної групи. 4. Обробка та інтерпретація отриманих даних (протоколи психодіагностичних досліджень). 5. Узагальнення результатів дослідження. 6. Визначення шляхів подальшого розвитку групи, методів корекції (в разі необхідності), формулювання рекомендацій щодо оптимізації групових процесів. 	26.04.21-2 8.05.21	виконано
---	---	-----------------------	----------

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Факультет гуманітарної та економічної освіти
Кафедра педагогіки вищої школи

ЩОДЕННИК

виробничої асистентської та науково-дослідної практики

Період проходження 26.04.2021– 04.06.2021

здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
факультету гуманітарної та економічної освіти
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
освітньо-професійна програма «Педагогіка вищої школи»
денної форми навчання

Смоляр Єлизавети Дмитрівни

Керівник практики від кафедри
доктор педагогічних наук, професор
Саяпіна Світлана Анатоліївна

Слов'янськ, 2021

Місце проходження практики: Донецька обл., м. Слов'янськ, 84116, вул. Г. Батюка, 19 ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» кафедра педагогіки вищої школи, завідувач кафедри – Топольник Яна Володимирівна, доктор педагогічних наук, доцент, 0502320404.

Відомості про керівника закладу та його заступників:

- 1) Омельченко Світлана Олександрівна, ректор, доктор педагогічних наук, професор.
- 2) Набока Ольга Георгіївна Перший, проректор, доктор педагогічних наук, професор.
- 3) Чайченко Станіслав Олегович, проректор з науково-педагогічної роботи, доктор фізико-математичних наук, професор.
- 4) Швидкий Сергій Миколайович, проректор з науково-педагогічної роботи, доктор історичних наук, доцент.
- 5) Іванчук Володимир Володимирович, проректор з науково-педагогічної роботи і соціально-економічного розвитку, кандидат філософських наук, доцент.
- 6) Колган Олена Володимирівна, помічник ректора, кандидат філологічних наук, доцент.
- 7) Решетова Ірина Анатоліївна, вчений секретар, кандидат педагогічних наук, доцент.

Щоденник

Дата	Зміст роботи (із записом власних вражень, думок, поглядів, побажань)	Примітка
26.04.21	Зустріч із керівником практичної підготовки з кафедри педагогіки вищої школи. Ознайомлення з документацією кафедри та основними її напрямками навчально-методичної, наукової та виховної діяльності.	Пройшла інструктаж з пожежної безпеки та охорони праці, розробка індивідуального плану практичної підготовки
	Обговорення напряму науково-дослідної роботи.	Вибір теми та опрацювання об'єкта дослідження, визначення мети й завдань роботи, обґрунтування актуальності теми,

		погодження обраної теми з керівником
	Відвідування заняття викладача кафедри професора Панасенко Елліни Анатоліївни з дисципліни «Тренінг самопізнання та розвитку комунікативної компетентності»	
	Початок збору матеріалів для психодіагностичної роботи.	
27.04.21	Ознайомлення зі змістом навчального плану та робочих навчальних дисциплін, за якими буду проходити практика.	
	Викладач Саяпіна Світлана Анатоліївна ознайомила з основними вимогами щодо проведення та оформлення результатів наукового дослідження з обраної теми.	
28.04.21	Знайомство з куратором групи та з планом виховної роботи для академічної групи.	Заплановано складання плану виховної роботи куратора
	Відвідування занять за розкладом.	
	Консультація з кандидатом психологічних наук, доцентом Шайдою Наталією Петрівною.	Підбір психодіагностичних методів і методик, які спрямовані на психолого-педагогічне вивчення групи
29.04.21	Відвідування та вивчення досвіду викладання доцента Фатальчука Сергія Дмитровича.	Надано консультацію з планування лекційних та практичних занять
	Консультація з куратором групи щодо затвердження плану виховної роботи.	План виховної роботи затверджено
	Відвідування занять за розкладом.	
30.04.21	Відвідування та вивчення досвіду викладання доцента Сипченко Ольги Миколаївни.	Надано рекомендації щодо оформлення презентацій, які б

		були у нагоді для використання на практиці
	Відвідування занять за розкладом.	
	Підсумок 1 тижня практики.	Обробка отриманих матеріалів, підготовка до наступного тижня
05.05.21	Ознайомлення з планом роботи, протоколами засідань наукових гуртків.	
	Відвідування занять за розкладом.	
06.05.21	Відвідування засідання випускової кафедри.	Акцентовано увагу щодо особливостей проведення науково-практичного семінару «Перспективні напрями сучасної науки та освіти» на кафедрі
	Відвідування занять за розкладом.	
07.05.21	Індивідуальна робота з академічною групою.	
	Відвідування занять за розкладом.	
	Підсумок 2 тижня практики.	Обробка отриманих матеріалів, підготовка до наступного тижня
11.05.21	Початок збору та обробки матеріалу для проведення лекційних занять з теми «Педагогічна майстерність викладача, її зміст та шляхи формування» та «Майстерність педагогічного спілкування».	
	Відвідування занять за розкладом.	
	Спостереження за закріпленою групою.	
12.05.21	Відвідування та вивчення досвіду викладання старшого викладача Коркішко Артема Володимировича.	

	Відвідування занять за розкладом.	
	Спостереження за закріпленою групою.	
13.05.21	Проведення лекційного заняття з теми «Педагогічна майстерність викладача, її зміст та шляхи формування» та «Майстерність педагогічного спілкування».	Зроблено аналіз проведеного заняття
	Відвідування та аналіз занять за розкладом.	
	Спостереження та індивідуальна робота з академічною групою.	
14.05.21	Розробка діагностики навчальної мотивації здобувачів, пізнавальної активності, інтелектуальних здібностей.	
	Проведення лекційного заняття з теми «Майстерність педагогічного спілкування».	Зроблено аналіз проведеного заняття
	Відвідування та аналіз занять за розкладом.	
	Підсумок 3 тижня практики.	Обробка отриманих матеріалів, підготовка до наступного тижня
17.05.21	Проведення виховного заходу зі здобувачами академічної групи.	Аналіз виховного заходу
	Підготовка до проведення практичних занять на тему: 1) «Тренінг з розвитку професійної ідентичності як засіб педагогічно – творчого становлення викладача»; 2) Педагогічна майстерність, її зміст і шляхи формування.	
18.05.21	Проведення практичного заняття на тему: «Тренінг з розвитку професійної ідентичності як засіб педагогічно – творчого становлення викладача».	Зроблено аналіз проведеного практичного заняття
	Підготовка тез на науково-практичну конференцію «Перспективні напрями сучасної науки та освіти».	Отримано методичні рекомендації щодо написання тез від викладача кафедри педагогіки вищої школи Саяпіної

		Світлани Анатоліївни.
	Відвідування занять за розкладом.	
	Індивідуальна робота з академічною групою.	
19.05.21	Складання психолого-діагностичного аналізу навчальної діяльності здобувачів: діагностика мотивації навчальної діяльності; визначення рівня комунікативних схильностей.	
	Проведення практичного заняття на тему: Педагогічна майстерність, її зміст і шляхи формування.	Зроблено аналіз проведеного практичного заняття
	Відвідування практичного заняття магістрантки-практикантки Гребенькової Ольги Олександрівни.	Відвідано та зроблено аналіз практичного заняття з теми «Сучасна система вищої освіти в Україні»
	Участь у науково-практичному семінарі «Перспективні напрями сучасної науки та освіти»	Представлено тези з проблеми, що досліджується «Історичні та теоретичні основи тьюторства», отримано сертифікат учасника
20.05.21	Участь у факультетському виховному заході до Дня вишиванки.	
21.05.21	Відвідування занять за розкладом.	
	Індивідуальна робота з академічною групою.	
	Підсумок 4 тижня практики.	Обробка отриманих матеріалів, підготовка до наступного тижня

24.05.21.-28.05.21	Проведення психолого-педагогічного дослідження студентської академічної групи. Обробка та інтерпретація отриманих результатів.	Визначено шляхи та надано рекомендації щодо подальшого розвитку групи
	Підсумок 5 тижня практики.	Обробка отриманих матеріалів, підготовка до наступного тижня
31.05.21-04.06.21	Відвідування засідання випускової кафедри. Підготовка звітної документації.	

Пари

1	8 ³⁰ – 9 ⁵⁰
2	10 ⁰⁰ – 11 ²⁰
3	11 ⁴⁰ – 13 ⁰⁰
4	13 ¹⁰ – 14 ³⁰
5	14 ⁴⁰ – 16 ⁰⁰
6	16 ¹⁰ – 17 ³⁰

**Розклад занять академічної групи
1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету гуманітарної та економічної освіти
денної форми навчання**

	Понеділок	Вівторок	Середа	Четвер	П'ятниця
1		Дистанційна освіта у ЗВО		Практикум з ПВШ	
2		Дистанційна освіта у ЗВО		Практикум з ПВШ	
3	Тренінгова діяльність у ЗВО	Моделювання освітньої підготовки і професійної діяльності фахівця		Світовий досвід та сучасні тенденції розвитку університетської освіти	Тренінг самопізнання та розвитку комунікативної компетентності
4	Тренінгова діяльність у ЗВО	Моделювання освітньої підготовки і професійної діяльності	Тренінгова діяльність у ЗВО	Світовий досвід та сучасні тенденції розвитку університетської	Тренінг самопізнання та розвитку комунікативної компетентності

		фахівця		ї освіти	i
5					Тренінг самопізнання та розвитку комунікативної компетентності

Перелік навчальних предметів

№	Дисципліна	Семестр	Кількість годин	
			загальна	на тиждень
1.	Тренінгова діяльність у ЗВО	2	90	2/7
2.	Тренінг самопізнання та розвитку комунікативної компетентності	2	90	3/6
3.	Світовий досвід та сучасні тенденції розвитку університетської освіти	2	120	3/9
4.	Практикум з ПВШ	2	90	3/6
5.	Моделювання освітньої підготовки і професійної діяльності фахівця	2	120	3/9
6.	Дистанційна освіта у ЗВО	2	120	3/9

Кадрове забезпечення викладання дисциплін

№	Назва дисципліни	ПІБ викладача	Освіта	Фах	Стаж
1.	Тренінгова діяльність у ЗВО	Топольник Я.В.	ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки Кваліфікація: Викладач вищого навчального закладу М19 №130316 від 31.12.2019 р.	Доктор педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті. Тема: «Система інформаційно-комунікаційної підтримки наукових досліджень майбутніх магістрів і докторів філософії в галузі освіти». (ДД № 008755 від 20.06.2019 р.)	10 років
2.	Тренінг самопізнання та розвитку комунікативної	Панасенко Е.А.	Слов'янський державний педагогічний інститут	Доктор педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна	23 роки

	компетентності		<p>Спеціальність: Дошкільне виховання</p> <p>Кваліфікація: Викладач дошкільної педагогіки та психології, вихователь</p> <p>ЛС ВЕН№001132 від 28.06. 1996 р.</p>	<p>педагогіка та історія педагогіки</p> <p>Тема дисертації: «Експеримент у науково-педагогічних дослідженнях в Україні (1943-1991 рр.)» (ДД №004087 від 26.02.2015 р.)</p>	
3.	Світовий досвід та сучасні тенденції розвитку університетської освіти	Фатальчук С.Д.	<p>Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»</p> <p>Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки</p> <p>М19 № 097396 від 24.12.2019 р.</p>	<p>Кандидат педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки</p> <p>Тема дисертації: «Становлення та розвиток гімназійної освіти східноукраїнського регіону (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.)» (ДК №038874 від 18.01.2007 р.)</p>	21 рік
4.	Практикум з ПВШ	Коркішко О. Г.	<p>ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»</p> <p>Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки</p> <p>Кваліфікація: Викладач вищого навчального закладу</p> <p>Диплом М19 №130317 від 31.12.2019р.</p>	<p>Кандидат педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання</p> <p>Тема дисертації: «Виховання патріотизму молодших школярів у позаурочній виховній роботі» (ДК №029494 від 08.06.2005 р.)</p>	24 роки
5.	Моделювання освітньої підготовки і професійної	Сипченко О.М.	<p>ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний</p>	<p>Кандидат педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна</p>	13 років

	діяльності фахівця		університет» Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки Кваліфікація: Викладач вищого навчального закладу Диплом М19 №035122 від 29.01.2019р.	педагогіка та історія педагогіки Тема дисертації: «Навчально-педагогічна література в системі професійної підготовки вчителя (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.)» (ДК №048936 від 08.10.2008 р.)	
6.	Дистанційна освіта у ЗВО				

Список академічної групи

№	Прізвище, ім'я по батькові	Доручення	Хобі	Успішність	Сімейний стан
1.	Жадік Ю. О.		малює	відмінно	-
2.	Івкова О. М.		вивчає мови	відмінно	-
3.	Косінова О. С.		музика	відмінно	-
4.	Яковенко Д. Р.		танці	відмінно	-
5.	Шуріна Л. Ю.		малює	добре	-
6.	Волохань Т. І.		ше	добре	-
7.	Єрьомічева Д. І.	староста	кулінарія	добре	-
8.	Смицька М. А.		співає	відмінно	-
9.	Косік А. О.		викладає йогу	відмінно	-
10.	Король Є. В.		фотограф	відмінно	-
11.	Фоменко О. С.		аніматор	добре	-
12.	Ковальова Ю. О.		аніматор	добре	-
13.	Івкова Ю. М.		танці	добре	-
14.	Довгоспинний Я. В.		спорт	задовільно	-
15.	Шарап М. О.		фотограф	відмінно	-
16.	Панякіна Д. О.		відеоблогінг	добре	-
17.	Романова А. Р.		малює	відмінно	-

Конспект лекції №1

Тема: Педагогічна майстерність викладача, її зміст та шляхи формування.

Мета: Розкрити поняття педагогічна майстерність викладача, її зміст та основні шляхи формування.

Обладнання: план-конспект заняття, презентація.

План лекції:

1. Проблема формування педагогічної майстерності в історії педагогічної думки.
2. Сутність професійно-педагогічної діяльності викладача, її зміст та структура.
3. Поняття «мета-діяльність» та продуктивність педагогічної діяльності.
4. Поняття про педагогічну майстерність та її значення для становлення вчителя-професіонала.
5. Формування індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Література:

1. Палтышев Н. Н. Педагогическое мастерство и пути его постижения. В поисках практико-ориентированных дидактических подходов. Одесса, 2000. 119 с.
2. Педагогічна майстерність / За ред. І. А. Зязюна. К.: Вища школа, 2004. С.8 - 47.
3. Соловей М. І., Спіцин С. С. Основи професійно-педагогічної підготовки майбутньою вчителя. К.: Вид. центр КПЛУ, 2002. С. 155-162.

Ключові поняття: педагогічна майстерність, викладач, формування педагогічної майстерності, зміст педагогічної майстерності.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

1. Проблема формування педагогічної майстерності в історії педагогічної думки

Питання про високоякісну й продуктивну педагогічну працю, її ідеали та ознаки у передовій громадській та філософсько-педагогічній думці виникли одночасно з появою, ствердженням та розвитком педагогічної професії, що найбільш переконливо відобразалося у поглядах видатних мислителів минулого, починаючи з античності та Давнього сходу.

Так, буддійська традиція приписувала вчителю ставитися до учня як до власної дитини, а конфуціанство висувало високі вимоги до особистості самого вихователя, його освіченості та моральності.

Демокрит називав виховання «шляхетною роботою і ризикованою справою», Сократ вважав мистецтво викладання «божим покликанням», а Платон наголошував на тому, що виховання і педагогіка повинні бути частиною державної політики, наставники ж мають бути з числа мудрих, досвідчених, шанованих людей, які допомагатимуть «сходженню учнів до світу ідей» на основі тісного духовного зв'язку (платонічної любові).

Давньоримський філософ-педагог Квінтіліан підкреслював велике значення в педагогічному мистецтві обізнаності, вправності, риторської

майстерності поряд із старанністю, терплячістю, вимогливістю, здатністю зацікавити учнів, збудити їхню активність.

Я. А. Коменський послідовно проводив думку щодо мистецтва навчання як «мистецтва мистецтв», порівнюючи його із мистецтвом садівника, архітектора, полководця, пастора. Він висунув ряд вимог до особистості педагога та його професійної діяльності – бути «набожним, чесним, дієвим і працьовитим», «більш за все любити свою справу та дітей», «бути зразком для їхнього виховання», «серйозно ставитися до власної майстерності» та наголошував на важливості навчатися цьому мистецтву за допомогою методу, знання педагогічної літератури, розуміння закономірностей навчання.

Ж. Ж. Руссо пов'язував педагогічне мистецтво з вміннями використовувати свої «знаряддя праці» – бути скромним, стриманим, справедливим, добрим, мати природний хист до педагогічної діяльності.

Й. Г. Песталоцці джерело педагогічного мистецтва бачив у гарячій любові до дітей, що може замінити навіть талант та підготовку вчителя, але наголошував і на необхідності оволодіння методом, щоб «мистецтво виховання було піднято на рівень науки», заперечував проти рутинності й одноманітності прийомів педагогічної діяльності.

Багатство ідей та глибоких роздумів про творчу і майстерну працю педагога притаманне і вітчизняній філософсько-педагогічній спадщині. За часів Київської русі у нижчих школах грамоти навчання здійснювали «майстри грамоти», а пізніше у Братських школах – дидакалі, до праці яких ставилися високі вимоги – бути «благочестивими, розумними, не хабарниками, не грошолюбами, не гнівливими, не заздрисними, не сміхотворцями..., але прихильними до благочестя, у всьому будучи взірцем добрих справ...».

Ф. Прокопович указував на те, що мистецтво навчання та виховання вимагає спеціальної підготовки та занять самоосвітою.

Г. Сковорода підходив до педагогічної праці як «високої місії», називав її «благородною справою», а силу вчителя бачив у його знаннях, глибокому розумі, благородстві, гідності, чесності, любові до дітей, єдності слова і діла, здатності до самоосвіти.

О. Духнович розглядав педагогіку як «найскладніше з мистецтв» а педагога називав «митцем», «майстром», «сіллю землі», «просвітителем», серед професійних якостей творчого вчителя виділяв високий інтелект, знання свого предмету, широку загальну та педагогічну освіту, оптимістичний характер, ввічливість, лагідність, любов до дітей.

М. І. Пирогов трактував педагогічне мистецтво, майстерність викладача як багаторівневе явище, а також визначав роль творчості вчителя, його прагнення до пошуку більш досконалих методів роботи, здатність урахувати вікові та індивідуальні особливості учнів.

За К. Д. Ушинським педагогіка та педагогічна діяльність належить до «найобширнішого, найскладнішого, найвищого з усіх мистецтв», що спирається на науку, а джерелом цього мистецтва виступає "жива" особистість педагога, яку не можуть замінити ані програми, ані статути, ані

сентенції. «Тільки особистість може впливати на розвиток особистості, тільки характером можна формувати характер».

Провідною ознакою педагогічного мистецтва визначалася творчість викладача, оскільки педагог, який володіє таким мистецтвом, виявляє здатність до створення «нового методу». Головні ж засоби й шляхи оволодіння педагогічним мистецтвом К. Д. Ушинський бачив у прагненні вчителя до самоосвіти, знайомстві з найновішою педагогічною літературою, тому тільки обізнаність з усією «різноманітністю педагогічних заходів і методів... може врятувати вчителя від упертої однобічності...».

Дайте відповідь: Педагогіка – наука або мистецтво?

Отже, в історії класичної педагогічної думки високоякісна досконала педагогічна праця описувалася переважно за допомогою термінів педагогічного мистецтва, майстерності, умілості, указувалося на її творчу природу, порушувалися питання про важливість природних нахилів, покликання, любові до дітей та педагогічної справи, а також наголошувалося на необхідності ґрунтовної підготовки та постійної роботи педагога над собою, готовності до самовдосконалення.

Особливого значення у розвитку ідей педагогічної майстерності відіграла педагогічна спадщина А. С. Макаренка. Педагог-новатор вважав уміння виховувати мистецтвом та розглядав цю діяльність з позицій виробництва, технології. Провідна роль у майстерності педагога надавалася професійній техніці, артистизму, без чого педагогічна праця, на думку автора, перетворюється на «пусте діло», виглядає «кустарною». А. С. Макаренко дотримувався думки про те, що "майстерність вихователя не є якимось особливим мистецтвом, що вимагає таланту, але це спеціальність, якій треба навчатися» і «майстром може стати кожний, якщо йому допоможуть і якщо він сам працюватиме». А. С. Макаренко наголошував на необхідності спеціального професійного виховання – бути організованим, підтягнутим, ввічливим, культурним".

З позицій високого гуманізму підходив В. О. Сухомлинський до праці педагога, вважаючи її насамперед «напруженою працею серця й творчості розуму». Викладачі – це творці людських душ, сячі істинно людського, світочі Інтелектуального життя, а основними складниками педагогічної культури є гуманізм, духовність, громадянськість, інтелект, якості дослідника, творчий підхід до справи, здатність до самовдосконалення.

У 60-х рр. ХХ ст. активізуються науково-теоретичні та експериментальні дослідження праці педагога, його особистості та діяльності, з'являються фундаментальні монографічні дослідження Н. В. Кузьміної, В. О. Сластьоніна та ін. Пізніше дослідники дійшли до висновків, що у цей період склалися провідні *дидакалогічні наукові школи* – лєнінградська (Н. В. Кузьміна, Ю. М. Кулюткін, О. І. Щербаків), московська (очолювана В. О. Сластьонініним), українська (І. А. Зязюн, М. Д. Ярмаченко), білоруська (І. І. Казимирська, І. Ф. Харламов), представники яких в останні десятиліття успішно здійснили комплексне та різнопланове вивчення професійної праці педагога.

Сучасними авторами *дидактика* визначається новою галуззю знань та інтерпретується як напрям педагогіки, що вивчає закономірності відбору, підготовки, функціонування та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

У 90-ті рр. на тлі процесів гуманізації та демократизації освіти, розгортання руху педагогів-новаторів посилюється інтерес до педагогічної творчості, неформалізованих явищ і процесів педагогічної інтуїції, натхнення, творчої імпровізації, індивідуальності вчителя (В. І. Загвязинський, В. А. Кан-Калик, Н. В. Кічук, С. О. Сисоєва та ін.).

На сьогодні в сучасній дидактиці стверджуються та розробляються нові, більш фундаментальні та багатоскладові дефініції педагогічної культури фахівців освітньо-виховної сфери (Є. М. Бондаревська, В. М. Гриньова, І.Ф.Ісаєв та ін.), педагогічного професіоналізму (Н. В. Гузій, І. А. Зязюн та ін.).

На сучасному етапі розвитку наукової думки вивчення проблеми творчої й майстерної професійної праці педагога широко спирається на досягнення психології творчості, де розробляються питання фізіологічних основ, етапів, механізмів творчого процесу; типів, структури, обдарованості творчої особистості та ін.; педагогіки творчості, де ведеться пошук ефективних шляхів, методів, технологій розвитку творчих можливостей людини, формування творчої особистості; загальної, професійної та педагогічної акмеології, де вивчаються проблеми професійної й особистісної зрілості людини, її "вершинні" досягнення в праці та житті.

Разом з тим педагогічна праця є унікальним видом людської діяльності, яка, хоча і функціонує на основі загальних законів психології та педагогіки, але має й власну неповторну специфіку, що відбивається на особливостях педагогічної творчості та майстерності. Спираючись на результати проведених ученими досліджень можна перейти до розгляду понять педагогічної майстерності, з'ясування її сутності, а також визначення її специфічних рис та властивостей.

2. Сутність професійно-педагогічної діяльності вчителя, її зміст та структура

Педагогічна діяльність – об'єкт дослідження різних галузей педагогічної науки.

Дидактика вивчає загальні закономірності навчання як складової педагогічної діяльності.

Методика розробляє ефективні способи викладання конкретних предметів.

Теорія виховання визначає принципи й закономірності виховного впливу педагога на молоде покоління.

У широкому розумінні **педагогічна діяльність** розглядається як діяльність, мета якої є виховання підрастаючого покоління. Існує кілька підходів до розуміння будови педагогічної діяльності: структурний, функціональний, рефлексивний.

Відповідно до головних складових структурного підходу відносять:

мету та мотиви, сукупність педагогічних дій, педагогічні вміння й навички. Охарактеризуємо зміст кожної складової.

Загальна мета діяльності педагога – формування творчої особистості в процесі навчання та виховання. З психологічного погляду мета – це прогнозований людиною результат її діяльності з певним об'єктом (О. Леонтьєв). Результат діяльності демонструє зміни, що відбуваються з об'єктом під час взаємодії людини з ним.

Так, результати роботи столяра виявляються в певних перетвореннях заготовки, яку він обробляє. Тому планування цих перетворень (змін) у свідомості столяра (до початку роботи) є метою його професійної діяльності. Прогнозування змін, що відбудуться у процесі взаємодії людини з навколишнім середовищем, є механізмом утворення мети.

Спираючись на психологічні уявлення про природу мети у структурі діяльності, педагогічну мету розглядають як зміни, які прогнозує педагог у розвитку особистості вихованця у процесі навчання та виховання (І. Зязюн).

Мотив педагогічної діяльності – це внутрішній рушій, що спонукає педагога до професійної діяльності. Мотивами можуть бути ідеали, професійні інтереси, переконання, соціальні установки та професійні цінності педагога. Проте в основу формування мотиву покладено, насамперед, потреби (С. Рубінштейн). Під мотиваційною сферою особистості розуміють стійкі мотиви, що мають певну ієрархію і визначаються у спрямованості особистості. Дослідження мотивації педагога (Артур Реан) показало, що вона складається із зовнішніх та внутрішніх мотивів.

Внутрішня мотивація пов'язана із змістом педагогічної діяльності і ґрунтується на потребі у спілкуванні з учнем. Зовнішня мотивація зумовлена чинниками, які не мають безпосереднього зв'язку з професійною діяльністю, наприклад, мотиви соціального престижу, потреба у владі тощо.

Педагогічні дії є складовою операційної сфери педагогічної діяльності. Вони охоплюють різновиди як психомоторних, так і розумових дій. Психомоторні дії виявляються у виразних рухах і загальній моториці тіла педагога. Сформованість цих дій впливає на рівень оволодіння викладачем педагогічною технікою. Розумові дії пов'язані з розв'язанням завдань, що потребують професійної уваги, уваги, мислення, спостережливості педагога. Рівень виконання педагогічної діяльності пов'язаний із наявністю педагогічних умінь.

Олександр Щербаков до основних **педагогічних умінь** відносив: уміння переносити відомі педагогові знання, варіанти рішення, прийоми навчання та виховання в умови нової педагогічної ситуації; уміння знаходити для кожної педагогічної ситуації нове рішення за допомогою комбінації відомих ідей, знань, навичок, уміння створювати нові елементи педагогічних знань, конструювати нові прийоми для вирішення педагогічних ситуацій.

Педагогічні вміння виступають як способи педагогічної діяльності.

На думку Ніни Кузьміної, сутність педагогічної діяльності може бути зрозумілою лише в межах системного підходу. Застосовуючи загальну теорію систем, вчена пропонує визначати, крім структурних, ще й функціональні

компоненти педагогічної системи. Нею виокремлено п'ять функціональних компонентів у структурі педагогічної діяльності.

Гностичний компонент пов'язаний із сферою знань педагога. Йдеться про знання предмета, який він викладає, знання засобів педагогічної комунікації, психологічних особливостей здобувачів і особливостей власної особистості та діяльності.

Проектувальний компонент містить близькі та перспективні цілі навчання і виховання, а також стратегії та засоби їх досягнення.

Конструктивний компонент відображає особливості конструювання педагогом власної діяльності та діяльності здобувачів з урахуванням найближчих (заняття, виховна година) цілей навчання й виховання.

Комунікативний компонент характеризує специфіку взаємодії педагога зі студентом (здобувачем) при досягненні дидактичної мети.

Організаційний компонент пов'язаний з умінням організувати діяльність студентів (здобувачів) і власну діяльність.

Часто педагогічну діяльність порівнюють із мистецтвом. Творчий характер діяльності педагога визначається низкою чинників. По-перше, розмаїттям індивідуальних особливостей учнів, які залучені до педагогічної взаємодії, по-друге, нестандартністю педагогічних ситуацій, у межах яких відбувається взаємодія.

Згідно головних положень рефлексивного підходу особливість педагогічної діяльності полягає також у тому, що вона є діяльністю сумісною, що відбувається за законами спілкування. Викладач і студент (здобувач) постають як суб'єкти спілкування, тому пасивність хоча б одного з них приводить до порушення контакту й, зрештою, до зниження ефективності педагогічної діяльності.

З цього погляду навчання й виховання виступає як творче спілкування вчителя й учня, результатом якого є формування не тільки знань і вмінь, а й системи ставлення учня до себе, до інших, до світу. Звичайно, під час спілкування зміни відбуваються як в особистості вихованця, так і в особистості вчителя. Зростає педагогічна майстерність викладача та його соціальна зрілість.

Предметом спеціального вивчення є також визначення критеріїв ефективності педагогічної діяльності. Спираючись на закони психічного розвитку, головним показником продуктивності педагогічної діяльності можна вважати формування в учнів механізму внутрішньої регуляції та самоконтролю, що орієнтовані на соціально прийнятні норми поведінки. Саме він забезпечує перехід від зовнішньої регуляції, яку організовує педагог, до внутрішньої, яка виявляється у здатності учня керувати власною діяльністю, собою, як суб'єктом пізнання та спілкування.

Важливу роль у досягненні цих результатів відіграє особистість педагога, його фахова підготовка, професійна самосвідомість, професійно значущі властивості та сформованість індивідуального стилю діяльності.

Аналіз психологічної сутності педагогічної діяльності дає можливість сформулювати таке її визначення: **професійно-педагогічна діяльність** – це

діяльність педагога, змістом якої є керівництво діяльністю учнів у навчально-виховному процесі. Головна мета педагогічної діяльності – розвиток особистості учня.

3. Поняття «мета-діяльність» та продуктивність педагогічної діяльності

Визначені особливості педагогічної діяльності дають підстави розглядати її як своєрідну мету-діяльність, тобто як таку, що надбудовується над діяльністю учня. Йдеться про особливу позицію вчителя в системі взаємодії з учнями, її сутність полягає в тому, щоб організувати й контролювати діяльність учня, який виступає як об'єкт власної навчально-пізнавальної діяльності. Керівництво активністю іншої людини в психологічній науці пов'язують із рефлексивними процесами.

Під рефлексивними процесами розуміють процеси, що супроводжують міжособистісну взаємодію і дають можливість формувати уявлення про мотиви й наміри учасників спілкування, особливості сприймання ними комунікативної ситуації. Рефлексивні процеси забезпечують формування образу іншої людини та її розуміння.

На думку Ю. Кулюткіна, рефлексивні процеси – це процеси відображення однією людиною (викладачем) «внутрішньої картини світу» іншої людини (студента (здобувача)).

Діяльність викладача передбачає не лише відтворення внутрішнього світу учня, а й активне та цілеспрямоване його перетворення відповідно до мети виховання й навчання. Якщо врахувати, що ці перетворення можливі при активності самого учня, то можна зробити висновок, що завдання вчителя полягає у створенні умов, які стимулювали б цю активність.

Знайти правильний шлях до рішення цієї педагогічної ситуації В. Сухомлинському дало можливість уміння побачити проблему очима школярів, зрозуміти їхні переживання.

Так, підлітки добре розуміли власну провину («...бліді, розгублені хлопці»), водночас вони відчували критичне ставлення однокласників до них. На думку педагога, застосування методу покарання тільки загостило б ситуацію («Чи могло йтися про якесь покарання?»).

Адже внаслідок цього виховного впливу збільшилася б дистанція між класом та винуватцями події. Недовіра однокласників формувала б не тільки відповідні риси характеру «винних» учнів, а й негативно впливала б на моральний клімат у класі. В. Сухомлинський провів урок людяності, він створив оптимістичну перспективу в розвитку стосунків між учнями.

Кожний викладач має свої професійні установки, які зумовлюють вибір системи керування діяльністю учня. Добре відомі такі різновиди професійно-педагогічних установок:

викладач навчає, а студенти (здобувачі) вчать;

викладач уже знає, а студент (здобувач) не знає нічого;

викладач говорить, а студенти (здобувачі) мусять його слухати.

Керування, в основу якого покладено такі установки, також можливе, проте воно не враховує активної позиції учня, отже, не може бути

рефлексивним.

Американський психолог Карл Роджерс вважав, що взаємодія з учнями має будуватися з урахуванням таких умов: надання учням права вибору навчальної діяльності при вільній і відкритій організації навчання; спільне прийняття вчителем і учнями рішень, пов'язаних із визначенням обсягу змісту навчальної роботи; організація навчання не як механічного заучування фактів, а як відкриття, яке здійснює студент (здобувач) під час розв'язання реальних життєвих ситуацій.

Таким чином, професійно-педагогічна діяльність має будуватися на підставі такого типу керівництва, при якому вчитель:

- вбачає в студенті (здобувачі) активного суб'єкта навчання, яке здійснюється в загальній системі колективної роботи;
- розвиває здібності студента (здобувача) з самокерування власною діяльністю;
- організовує процес навчання як розв'язання навчально-пізнавальних проблем на ґрунті творчої взаємодії (діалогу) зі студентом (здобувачем).

У сучасній науці виокремлюють два види функцій педагогічного керівництва діяльністю.

Перший – коли викладач конструює предметний зміст діяльності (добирає зміст, методи навчання).

Другий – коли викладач у доповнення до предметного змісту навчання ще й прогнозує форми спільної діяльності зі студентами (здобувачам), що забезпечують формування продуктивних відносин, розвиток певних соціально-психологічних якостей особистості.

В основу реалізації цих функцій керівництва покладено загальну ідею розвитку активності й самостійності студента (здобувача) у процесі оволодіння знаннями.

На підставі викладеного можна зробити такі висновки:

1. У науці існує три підходи щодо розуміння структури педагогічної діяльності: структурний, функціональний і рефлексивний.

2. У межах структурного підходу аналізуються психологічні складники педагогічної діяльності: мотив, мета, педагогічні дії, педагогічні вміння та навички.

3. Відповідно до функціонального підходу розглядають функції, які реалізує викладач у професійно-педагогічній діяльності. До складу основних функціональних елементів діяльності викладача відносять: організаційний, комунікативний, гностичний, проектувальний, конструктивний.

4. Особливістю рефлексивного підходу є розгляд педагогічної діяльності як діяльності спільної, що відбувається за *законами спілкування*. Викладач та студент (здобувач) виступають як суб'єкти спілкування, у якому педагогові належить роль організатора й керівника. Тому педагогічна діяльність – це діяльність викладача, змістом якої є керівництво діяльністю учнів у навчально-виховному процесі, спрямована на розвиток головних сфер його особистості.

5. Різноманітність індивідуальних особливостей учнів, які залучені

до педагогічної взаємодії та нестандартність педагогічних ситуацій, у межах яких відбувається взаємодія, визначають творчий характер педагогічної діяльності.

6. Вирізняють рефлексивне та нерефлексивне керівництво діяльністю учнів.

4. Поняття про педагогічну майстерність та її значення для становлення вчителя-професіонала

Що стоїть за поняттям педагогічна майстерність? Що притаманне праці педагога-майстра?

Дехто з науковців визначає майстерність як «найвищий рівень педагогічної діяльності який виявляється в тому, що у відведений час педагог досягає оптимальних наслідків».

Наштовхуємося й на такі визначення майстерності «високе мистецтво виховання і навчання», «синтез наукових знань, умінь і навичок методичного мистецтва та особистих якостей викладача», «Інтегрований показник ступеня готовності конкретної людини до виконання професійних обов'язків викладача».

Справді, зовні майстерність виявляється в успішному розв'язанні різноманітних педагогічних завдань, високому рівні організованого навчально-виховного процесу та сутність її в тих якостях особистості викладача, які породжують цю діяльність, забезпечують її успішність. Ці якості слід шукати не лише в уміннях, а й у тому сплаві властивостей особистості, й позиції, які й дають педагогові змогу діяти продуктивно і творчо.

Хоча педагогічна майстерність виявляється в діяльності, проте вона не зводиться до неї. Не можна обмежити її лише високим рівнем розвитку спеціальних узагальнених умінь.

Сутність майстерності – в особистості викладача, у його позиції, здатності виявляти творчу ініціативу на підставі реалізації власної системи цінностей.

Майстерність – вияв найвищої форми активності особистості викладача у професійній діяльності, активності, що ґрунтується на гуманізмі і розкривається в доцільному використанні методів і засобів педагогічної взаємодії в кожній конкретній ситуації навчання і виховання.

Отже, майстерність викладача можна розглядати як найвищий рівень педагогічної діяльності (якщо ми характеризуємо якість результату), як вияв творчої активності особистості педагога (характеризуємо психологічний механізм успішної діяльності). Коли ж ми прагнемо усвідомити витoki розвитку майстерності, зрозуміти шляхи професійного самовдосконалення, доцільно сформулювати визначення цієї педагогічної категорії так: ***педагогічна майстерність** – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі.*

До таких важливих властивостей належать гуманістична спрямованість

діяльності вчителя, його професійна компетентність, педагогічні здібності і педагогічна техніка. Отже, щоб викладач діяв творчо, самостійно виважуючи результати своєї діяльності і коригуючи засоби з орієнтацією на мету, він повинен мати певне внутрішнє опертя, певні властивості, риси, розвиток яких забезпечить професійний саморозвиток педагога, а через нього – і розвиток студента (здобувача).

Структура педагогічної майстерності

Гуманістична спрямованість – найголовніша характеристика майстерності.

Що становить спрямованість особистості? Ідеали, інтереси, ціннісні орієнтації.

Гуманістична спрямованість – спрямованість на особистість іншої людини, утвердження словом і працею найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки і стосунків. Це вияв професійної ідеології викладача, його ціннісного ставлення до педагогічної дійсності, її мети, змісту, засобів, суб'єктів.

Отже, педагогічна спрямованість особистості кожного викладача багатоаспектна.

Її становлять ціннісні орієнтації:

на себе – самоутвердження (щоб вбачали в мені кваліфікованого, вимогливого, справжнього викладача);

на засоби педагогічного впливу (коли найважливіше для викладача – програма, заходи, способи їх пред'явлення);

на школяра (дитячий колектив в актуальних умовах – адаптація);

на мету педагогічної діяльності (на допомогу школяреві в розвитку – гуманістична стратегія).

Для педагога провідною є орієнтація на головну мету за гармонійної узгодженості всіх інших: гуманізації діяльності, гідного самоутвердження, доцільності засобів, урахування потреб вихованців.

Гуманістична спрямованість як надзавдання у повсякденній роботі майстра завжди визначає його конкретні завдання. Порівняймо дві позиції.

Гуманістична спрямованість є виявом здатності бачити великі завдання у малих справах. Вона дає змогу оцінювати свою діяльність з погляду не лише безпосередніх, а й опосередкованих результатів, тобто тих позитивних індивідуальних змін у життєдіяльності і структурі особистості своїх вихованців, частковим організатором яких ти є сам як особа, відповідальна за якість організації виховного процесу.

Підвалиною педагогічної майстерності є професійна компетентність. Знання викладача звернені, з одного боку, до дисципліни, яку він викладає, а з іншого – до студентів (здобувачів), психологію яких мусить добре знати.

Отже, зміст професійної компетентності – це знання предмета, методики його викладання, педагогіки і психології. Важливою особливістю професійних педагогічних знань є їх комплексність, що потребує від викладача вміння синтезувати матеріал для успішного розв'язання педагогічних задач, аналізу педагогічних ситуацій, що зумовлюють

необхідність осмислення психологічної сутності явищ, вибору засобів взаємодії. Розв'язання кожної педагогічної задачі актуалізує всю систему педагогічних знань викладача, які виявляються як єдине ціле.

Знання педагога – не сума засвоєних дисциплін, а особистісно забарвлена усвідомлена система, де є місце власним оцінкам, критичним поглядам.

Проте швидкість набуття майстерності не регламентується лише накопиченням професійних знань. Справді, студентові (здобувачеві), який добре вчиться в педагогічному навчальному закладі, не завжди легко на педагогічній практиці в школі. Є індивідуальні передумови успішної діяльності, стимулятори професійного зростання – здібності.

Отже, третім елементом у структурі педагогічної майстерності є здібності до педагогічної діяльності. Вони залежать від особливостей перебігу психічних процесів, що сприяють успішній педагогічній діяльності. Аналіз педагогічних здібностей здійснено у багатьох фундаментальних дослідженнях.

Генеральна здібність, що об'єднує всі провідні, на нашу думку, найточніше визначена Ніною Кузьміною. Це чутливість до людини, яка зростає, до особистості, яка формується. Спираючись на дослідження, можна виокремити такі шість провідних здібностей до педагогічної діяльності.

1) комунікативність – професійна здатність педагога, що характеризується потребою у спілкуванні, готовністю легко вступати в контакт, викликати позитивні емоції у співрозмовника й мати задоволення від спілкування,

2) перцептивні здібності – професійна проникливість, пильність, педагогічна інтуїція, здатність сприймати й розуміти іншу людину),

3) динамізм особистості – здатність активно впливати на іншу особистість,

4) емоційна стабільність – здатність володіти собою, зберігати самоконтроль, здійснювати саморегуляцію за будь-якої ситуації, незалежно від сили зовнішніх чинників, що провокують емоційний зрив,

5) оптимістичне прогнозування – передбачення розвитку особистості з орієнтацією на позитивне в ній і перетворення всієї структури особистості через вплив на позитивні якості,

6) креативність – здатність до творчості, спроможність генерувати незвичні ідеї, відходити від традиційних схем, швидко розв'язувати проблемні ситуації

Здібності до педагогічної діяльності можна оцінити залежно від того, як швидко йде професійне навчання.

Не викликає сумнівів, що вміння розпізнавати емоції студентів (здобувачів) є особливо важливим у продуктивному навчанні. Ознаки, що характеризують інтерес, захоплення, зацікавленість, задоволення мають підказати педагогу, як проходить процес вирішення проблемної ситуації, а його реакція на емоції студентів (здобувачів) є одним із засобів активізації навчання.

Рефлексивні здібності викладача (здатність аналізувати власний психічний стан) забезпечують осмислення ним передумов, закономірностей і механізмів власної діяльності, соціального індивідуального способу існування, самоаналіз.

Розглядаючи професійну рефлексію педагога, Артур Петровський виділяє чотири її складові елементи:

- усвідомлення педагогом справжніх мотивів своєї діяльності;
- уміння відрізнити власні ускладнення ускладнень і проблем студентів (здобувачів);
- оцінка наслідків власних особистісних впливів на студентів (здобувачів);
- уміння бачити себе в дзеркалі життя інших людей, здатність до емпатії (розуміння відношень, почуттів, психічних станів іншої особи) та децентрації.

Рефлексія входить у структуру більш складного психологічного утворення особистості педагога, компонента його педагогічної майстерності – професійної самосвідомості. Професійна самосвідомість – складна інтегративна властивість психічної діяльності людини, що забезпечує усвідомлення власного «Я». Як базовий засіб саморегуляції педагога, самосвідомість має таку структуру (О. Гура): усвідомлення професійної моралі; усвідомлення себе як суб'єкта професійної діяльності; усвідомлення та оцінки професійних відносин; усвідомлення власного професійного розвитку в часовому просторі.

Ще один елемент педагогічної майстерності – педагогічна техніка як форма організації поведінки вчителя. Знання, спрямованість і здібність без умінь, без володіння способами дій не є гарантією високих результатів.

А. Макаренко говорив, що педагогічна техніка – це високий рівень довершеності педагогічної майстерності, тобто педагогічна майстерність може бути доведена до високого ступеня досконалості, майже до ступеня техніки.

Для розуміння педагогічної техніки важливо навести визначення цього феномену, яке дає І. Зязюн в «Енциклопедії освіти»: **Педагогічна техніка** – форма організації поведінки викладача. Знання, спрямованість і здібність без умінь, без володіння способами дій не є гарантією високих результатів. **Педагогічна техніка** – це вміння використовувати психофізичний апарат як інструмент виховного впливу, це прийоми володіння собою (своїм організмом, настроєм, мовленням, увагою й уявою) і прийоми впливу на ін. (вербальними і невербальними засобами)”.

Стиль, манера і мова лектора є основними складниками форми лекції. Стиль – це відносно стійка сукупність характерних і повторюваних рис людини, які виявляються у її мисленні, поведінці, спілкуванні. У стилі і манері лектора відображається його культурний та професійний рівень як особистості. Оскільки головним інструментом викладача є мова, слід найперше сформулювати наступне положення: мова лектора повинна характеризуватися такими ознаками, як: правильність, короткість, ясність,

точність, емоційність, простота.

Отже, мова лектора повинна відповідати правилам граматики, вимови, стилістики. Необхідно виважено й обережно підходити до навчальної термінології. Лектору-початківцю слід детально ознайомитися з термінологічним апаратом навчальної літератури, а ще краще – створити словник-мінімум. Як слушно зазначає В. Авраменко, такий раціонально укладений словник-мінімум є не тільки довідниковим посібником, а й своєрідним підручником для навчання мови.

Педагогу слід навчитися добре керувати своїм голосом, поставою, обличчям, вміти витримувати паузи, розуміти міміку і жести студентів (здобувачів).

Мова лектора не повинна засмітчуватись як вульгарними виразами (класно, супер, переварили, тощо), так і словами-паразитами.

Дуже важливо знати можливості свого голосу, вміло ним користуватися. Дикція (чітка та ясна манера вимовлення слів, складів і звуків) – один із найважливіших елементів мовної культури лектора.

Тон, як відтінок голосу, повинен бути спокійним, але не одноманітним. Для підкреслення важливості положення воно вимовляється голосніше, а при повторях чи коментуванні – тихіше.

Слід звернути увагу на темп мови. Дехто з викладачів вважає, що швидкість мовлення детермінована індивідуальними особливостями людини – одні швидко викладають матеріал, інші, відповідно природним даним, повільніше. Це помилкове судження. Кожен лектор може реалізувати найбільш доцільний темп викладу, якщо він постійно контролює себе у перебігу заняття. А якщо потрібно, слід тренуватися. Зазначимо, що повільна мова (40–50 слів за хвилину) дозволяє студентам (здобувачам) майже дослівно законспектувати матеріал, але при цьому вони дійсно є “пасивними споживачами інформації”, стенографістами. Суть справи у тому, що вони не задумуються над науковими положеннями, намагаються все сказане лектором записати. Такий підхід до лекції притаманний тим викладачам, які впевнені, що для засвоєння курсу студентам (здобувачам) достатньо конспекту.

Інша вада мовлення – дуже швидкий темп лекції (100-110 слів за хвилину). Він притаманний більшості лекторам і, ще негативніше, ніж повільне мовлення впливає на засвоєння знань студентами (здобувачами). Викладачі, які намагаються якомога більше дати на лекції – це здібні науковці, які глибоко знають предмет і переконані в тому, що чим більше, тим краще. До речі, вони повсякчас скаржаться на недостатню кількість навчальних годин на вивчення свого надзвичайно важливого для майбутнього фахівця предмета.

Крім голосового інструменту лектора – слова – в його арсеналі є цілий набір засобів невербального спілкування. Це, в першу чергу, експресивно-виражальні рухи – постава, жест, міміка, хода, візуальний контакт.

Для підсилення мовних ефектів важливу роль відіграє міміка. **Міміка** – виражальні рухи м’язів обличчя людини, які супроводять її психічні процеси.

У міміці яскраво виявляються людські емоції – радість, сум, гнів тощо. Разом з тим мімічні рухи можуть викликатися й довільно, що дає змогу людині користуватися ними свідомо.

Часто зустрічаються лектори, які переграють в аудиторії, користуються розважальною мімікою – підморгують, гримасують. Це неприпустимо. Але завжди обличчя лектора повинне виражати доброзичливе ставлення до студентів (здобувачів), упевненість у їх пізнавальних можливостях, довіру, бадьорість. Звісно, це значним чином залежить від настрою лектора. Але слід взяти собі за правило: у будь-яких ситуаціях у викладача на занятті повинен бути тільки позитивний настрій! Це дається не легко, і лише копіткою працею над собою.

Отже, педагогічній техніці слід навчатися, її варто постійно вдосконалювати. Завдання вищого педагогічного навчального закладу – допомогти студентові (здобувачеві) опанувати основи майстерності для усвідомленого і продуктивного початку професійної діяльності сформувати гуманістичну спрямованість, дати ґрунтовні знання, розвинути педагогічні здібності, озброїти технікою взаємодії, підготувати до професійного аналізу різноманітних педагогічних ситуацій.

5. Формування індивідуального стилю педагогічної діяльності

Педагогічні дії та уміння неможливо розглядати ізольовано від особистості вчителя, оскільки існує глибокий внутрішній зв'язок між педагогічною умілістю, майстерністю та професійною позицією, знаннями, мисленням викладача. Це означає, що педагогічні дії, операції, вчинки, а також уміння проявляються за допомогою індивідуально-психологічних особливостей кожного вчителя, індивідуального стилю його професійної діяльності.

Індивідуальний стиль професійно-педагогічної діяльності обумовлюється як природними, вродженими якостями, особливостями нервової системи, так і набутими при взаємодії із середовищем властивостями. Стиль діяльності включає її операційний склад, уміння та навички, виявляє індивідуальні психологічні та особистісні особливості. У більш вузькому значенні, суто психологічному розумінні індивідуальний стиль – за В.С. Мерліним – це індивідуальна своєрідність сполучення прийомів та способів, які найкраще забезпечують виконання діяльності. Для гармонізації своєї індивідуальності із зовнішніми предметними умовами діяльності людина вдається до них як свідомо, так і підсвідомо.

Стиль поведінки фахівця обумовлюється логікою професійної діяльності та логікою особистісного розвитку людини. Індивідуальність в професійній сфері – це найбільш пізнє новоутворення професійно-важливих якостей його особистості як суб'єкта професійної діяльності.

Вироблення індивідуального стилю в професійній праці засвідчує досягнення фахівцем достатньо високих рівнів професіоналізму, що полягають у самобутньому погляді на призначення професії та себе в ній як

інтегральної індивідуальності; у творчому внеску в розвиток професії та збагачення досвіду в поєднанні з відносною автономністю від соціального середовища; у сформованій установці на індивідуалізацію своєї праці відповідно до виконання професійно значущих норм та еталонів праці.

Індивідуальний стиль педагогічної діяльності, відображаючи її специфіку, охоплює стиль керівництва дитячим колективом, стиль саморегуляції, стиль спілкування та зовнішньої поведінки, когнітивний стиль викладача.

Індивідуальний стиль педагогічної діяльності – це сукупність стійкої системи мотивів діяльності, що висловлюють орієнтацію вчителя на окремі сторони та цілі навчально-виховного процесу, що проявляються у характері планування роботи, способах її виконання та прийомах оцінювання результатів діяльності.

Наявність індивідуального стилю діяльності педагога не відкидає можливостей його *типовості*, приналежності до певного з видів, прояву загальних закономірностей його впливу залежно від головних ознак. В існуючих класифікаціях стилів педагогічної діяльності виділяють відомі в соціальній психології та теорії управління авторитарний, демократичний та ліберальний стилі, які широко висвітлюються в літературі.

Відображаючи особливості педагогічної професії, найбільш обґрунтовану класифікацію індивідуальних стилів педагогічної діяльності представлено в роботах А. К. Маркової та А. Я. Ніконової. В основу виділення авторами індивідуальних стилів педагогічної діяльності покладено змістовні та динамічні характеристики, особливість результатів праці вчителя та протилежність параметрів (методичність-імпровізаційність, емоційність-розсудливість).

Автори виділяють чотири види індивідуального стилю педагогічної діяльності – емоційно-імпровізаційний, емоційно-методичний, розсудливо-імпровізаційний, розсудливо-методичний.

Емоційно-імпровізаційний стиль характеризується переважною орієнтацією вчителя на процес навчання. Пояснення вчителя будується логічно, цікаво, але часто не вистачає зворотного зв'язку з учнями, опитування відбувається швидко і в основному сильних учнів, менш цікавий матеріал залишається для самостійної роботи. Робота такого вчителя здебільшого будується на інтуїції, менше уваги приділяється прогнозуванню, аналізу процесу та результатів сумісної діяльності. Орієнтуючись переважно на процес навчання, викладач планує свою роботу недостатньо адекватно до кінцевих результатів: відбирає найбільш цікавий матеріал для уроку, а менш цікавий але важливий залишає для самостійної роботи вдома, більше уваги приділяє сильним учням. Діяльність такого вчителя характеризується оперативністю, динамічністю, застосуванням багатого арсеналу методів, колективним обговоренням, змінами у формах роботи, але при цьому недостатня увага приділяється закріпленню, повторенню, контролю успішності учнів.

Емоційно-методичний стиль відрізняється орієнтацією вчителя на

процес та результати навчання й виховання, адекватним плануванням педагогічного процесу, високою оперативністю, перевагою інтуїтивного над рефлексивним.

Такий викладач поетапно відпрацьовує матеріал, постійно закріплюючи, повторюючи, контролюючи успіхи дітей. Він прагне активізувати як сильних, так і слабких дітей не зовнішніми розвагами, а зацікавити своїм предметом, пізнанням, творчістю.

Розсудливо-імпровізаційний стиль – це такий індивідуалізований стиль роботи вчителя, якому притаманна орієнтація на процес та результати діяльності, адекватне планування, оперативність, поєднання інтуїтивності з розвиненою рефлексією. Порівняно до емоційно виразних стилів поведінки такого вчителя виявляється менш винахідливою, він має здебільшого невисокий темп роботи, але постійно намагається опосередковано впливати на учнів за допомогою підказок, уточнень, детального оформлення і відповідей учнів.

Розсудливо-методичний стиль педагогічної діяльності виявляється в орієнтації на результати навчання та виховання, при цьому виявляється деякий консерватизм у застосуванні засобів, форм, прийомів діяльності. Висока методичність поєднується з нешироким стандартним набором методів здебільшого репродуктивного характеру. Це співвідноситься з високою методичністю, рефлексивністю поведінки, підвищеною увагою до слабких та невстигаючих учнів.

У цілому емоційним стилям педагогічної діяльності притаманні підвищена чутливість, проникливість, імпульсивність, тривожність, а розсудливим – традиційність, обережність, менша залежність від ситуації, відсутність самозакоханості, демонстративності, недостатня ж сформованість одних якостей може компенсуватися іншими.

Аналіз проведеної лекції №1

Тема: Педагогічна майстерність учителя, її зміст та шляхи формування.

Тривалість заняття: 120 хв.

I. Зміст заняття

Метою відвідування заняття було оцінити проведення лекції магістранткою, зробити певні висновки щодо правильності методики її проведення, виявити знання здобувача щодо методів і прийомів викладання та скласти аналіз.

Заняття проводилося онлайн на онлайн-платформі Zoom.

II. Методика проведення заняття

Усі факти, які повідомлялися здобувачам – достовірні та науково обґрунтовані. Викладення навчального матеріалу структурно організоване. Навчальний матеріал подається цікаво доступно та посилено.

Використано такі методи навчання як розповідь, пояснення, навчальна дискусія. У тематичному матеріалі викладено проблемність, актуальність даної теми. Контроль знань і вмінь здобувачів здійснювався досить ефективно. Здобувачі відповідали на поставлені викладачем питання.

Доцільним було використання на занятті презентації.

III. Рівень педагогічної майстерності, кваліфікація викладача та характеристика діяльності здобувача на парі.

Заняття розпочалося своєчасно. План лекції реалізовано.

Увесь запланований магістранткою матеріал подано здобувачам. Володіння темою лекції та майстерність майбутнього викладача на досить високому рівні. Практикантка проявила тактовне ставлення до здобувачів, жести і міміка відповідні.

Мова: використовує тематичну термінологію, чітко вимовляє звуки, слова, фрази, швидкість мовлення середня, тому здобувачі легко її сприймають. Мова образна, різноманітна.

Стиль педагогічного керівництва – демократичний.

Здобувачі активні, проявили інтерес до теми заняття. Рівень їхнього самостійного мислення високий. Вони чітко формують відповідь на поставлені запитання, ставлять запитання самі.

IV. Загальні висновки до заняття

Мета лекції є досягнутою, на це вказує активність здобувачів під час опитування в кінці пари. Магістрантка раціонально використала відведений для лекції час.

Рецензент

доктор педагогічних наук,

професор кафедри педагогіки вищої школи

Саяпіна С. А.

Конспект лекції №2

Тема: Майстерність педагогічного спілкування.

Мета: Розкрити поняття майстерність педагогічного спілкування, його структуру та стилі.

План лекції:

1. Професійно-педагогічне спілкування та його функції.
2. Структура педагогічного спілкування
3. Стилі професійного спілкування вчителя
4. Педагогічні ситуації та педагогічні конфлікти
5. Педагогічний такт у спілкуванні.
6. Психолого–педагогічні умови ефективності спілкування.

Література:

1. Палтышев Н. Н. Педагогическое мастерство и пути его постижения. В поисках практико-ориентированных дидактических подходов. Одесса, 2000. 119 с.
2. Педагогічна майстерність / За ред. І. А. Зязюна. К.: Вища школа, 2004. С.8 - 47.
3. Соловей М. І., Спіцин С. С. Основи професійно-педагогічної підготовки майбутньою вчителя. К.: Вид. центр КПЛУ, 2002. С. 155-162.

Ключові поняття: спілкування, педагогічне спілкування, зміст педагогічного спілкування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

1. Професійно-педагогічне спілкування та його функції.

Завдяки комунікації педагог повідомляє необхідну інформацію, здійснює виховний вплив, організовує студентів (здобувачів), вирішує різноманітні проблемні ситуації, взаємодіє з колегами, адміністрацією і т. п. Крім цього, характер взаємин викладача зі студентами (здобувачам) досить сильно впливає на результативність педагогічного процесу.

Здатність викладача організовувати спілкування стала підґрунтям продуктивної діяльності студента (здобувача).

Отже, педагогічне спілкування як професійно етичний феномен потребує від викладача спеціальної підготовки не лише для оволодіння технологією взаємодії, а й для набуття морального досвіду, педагогічної мудрості в організації стосунків зі студентами (здобувачами), колегами у різних сферах навчально-виховного процесу.

Коли викладач спілкується зі студентами (здобувачами), вирішує професійні проблеми тощо, то його спілкування є **педагогічним**, тобто професійним за своїм змістом і сферою функціонування.

- Очевидно, що педагогічне спілкування відрізняється від звичайного, повсякденного спілкування викладача за межами закладу та поза професійною діяльністю. **Особливостями педагогічного спілкування** є:

- 1) викладачу в процесі спілкування належить провідна роль;

2) вплив викладача на студентів (здобувачів) завжди є виховним, тобто таким, що сприяє формуванню в них тих чи інших якостей і рис;

3) професійний характер спілкування вимагає постійного аналізу побудованої системи взаємин з учнями для запобігання помилок у здійсненні педагогічного впливу.

Залежно від змісту і сфери функціонування, воно може бути професійним і непрофесійним за якісними ознаками.

Професійне педагогічне спілкування на рівні майстерності взаємодії забезпечує через викладача трансляцію студентам (здобувачам) людської культури, сприяє засвоєнню знань, становленню ціннісних орієнтацій під час обміну думками, забезпечує формування власної гідності дитини.

- **Професійне педагогічне спілкування** – комунікативна взаємодія педагога зі студентами (здобувачам), колегами, спрямована на встановлення сприятливого психологічного клімату, психологічну оптимізацію діяльності і стосунків.

- **Непрофесійне педагогічне спілкування**, навпаки, породжує страх, невпевненість, спричиняє зниження працездатності, викликає негативне ставлення до викладача, до навчання. Тому таке спілкування можна назвати нерезультативним, недосконалим, на відміну від професійного.

Отже, спілкування викладача може відбуватись по-різному. Успішність цього процесу великою мірою залежатиме від того, як викладач розглядає студентів (здобувачів): як пасивний **об'єкт** чи активний **суб'єкт** педагогічного процесу. Як ви це розумієте?

Сучасна психолого-педагогічна наука вважає за необхідне будувати педагогічну взаємодію на **суб'єкт-суб'єктній** основі, де і викладач, і студент (здобувач) виступають активними учасниками педагогічного процесу, здійснюють вплив один на одного, де визнається право студента (здобувача) на власну думку, позицію.

Натомість **суб'єкт-об'єктні** стосунки передбачають відносини підпорядкування, коли активним є лише викладач, який впливає на студентів (здобувачів), керує їхньою діяльністю, нав'язує свою точку зору, а студентам (здобувачам) при цьому відводиться пасивна роль.

Залежно від того, реалізовано принцип суб'єкт-об'єктної чи суб'єкт-суб'єктної взаємодії, спілкування може бути *функціонально-рольовим* або *особистісно орієнтованим*.

- **Функціонально-рольове спілкування** – суто ділове, стандартизоване, обмежене вимогами рольової позиції. Головна мета його – забезпечення виконання певних дій. Особисте ставлення педагога й студента (здобувача) не враховується й не виявляється.

- **Особистісно орієнтоване спілкування** – це складна психологічна взаємодія, яка передбачає виконання певних нормативних функцій з виявом особистого ставлення, почуттів. У ході такого спілкування викладач дає можливість студентам (здобувачам) висловлювати свої думки і почуття, відвертий з ними, не байдужий до їхніх справ і проблем, відчуває внутрішній світ кожної особистості.

Навіщо потрібне педагогічне спілкування? У чому його призначення?

Щоб відповісти на ці запитання, варто розглянути **функції** педагогічного спілкування.

Дуже поширеним є підхід, відповідно до якого в педагогічному спілкуванні виокремлюють комунікативну, інтерактивну та перцептивну функції, що реалізуються одночасно:

- комунікативна функція реалізується в обміні інформацією, спрямована на встановлення психологічного клімату в аудиторії. Інформація може бути спонукальною (наказ, порада, прохання, стимулювання дії) та констатувальною (повідомлення вербальне та невербальне);

- інтерактивна функція регулює взаємодії партнерів за спілкуванням за умов однозначності кодування та декодування ними знакових систем спілкування (вербальних, невербальних). Найбільш розповсюджений поділ всіх взаємодій на дві протилежні – кооперацію і конкуренцію. Крім того виділяють ще згоду і конфлікт, пристосування і опозицію, асоціацію та дисоціацію.

- перцептивна функція – це сприйняття однією особою іншу, розуміння та оцінка співрозмовника партнером за спілкуванням, аналіз усвідомлення себе через іншого, взаємосприйняття за рахунок таких психологічних механізмів як порівняння, ідентифікація (свідоме і несвідоме уподібнення себе іншому), рефлексії (усвідомлення співрозмовником того, як він сприймається партнером за спілкуванням).

Крім перерахованих функцій педагогічного спілкування до їх числа також відносять: виховну, функцію пізнання особистостями один одного, організації й обслуговування тієї чи іншої предметної діяльності, функцію співучасті та навіть "возвеличення" особистості учня.

2. Структура педагогічного спілкування

Для того щоб опанувати професійне спілкування, треба чітко уявляти структуру цього процесу, знати, які вміння забезпечують його здійснення, яким чином можна удосконалювати виховний вплив на дітей.

Є чотири етапи комунікації, що становлять **структуру педагогічної взаємодії**.

1) *прогностичний* (викладач моделює майбутнє спілкування, уявляє, як будуть сприймати його і викладений матеріал, продумує варіанти взаємодії; на цьому етапі важливими є прогностичні здібності, тобто вміння викладача передбачати результати своєї діяльності);

2) *“комунікативна атака”* (це організація спілкування на початку взаємодії; тут важливі вміння педагога швидко включати групу у роботу, привертати до себе увагу. Його мета – установа емоційного і ділового контакту в педагогічній взаємодії.);

3) *управління спілкуванням* у ході педагогічного процесу

(найважливіший етап). Створюється атмосфера доброзичливості, щоб дати студенту (здобувачу) змогу вільно проявляти своє «Я», отримувати задоволення від спілкування тощо);

4) *аналіз* здійсненої системи спілкування і моделювання наступної діяльності (після завершення процесу спілкування викладач визначає, чи вдалося йому досягти своєї мети, здійснити задумане, чи були допущені помилки, у чому їх причина, як можна запобігти подібним недолікам у майбутньому).

5)

3. Стили професійного спілкування вчителя

Поняття "стиль" у науковій літературі трактується як характер, зміст поведінки та спілкування.

Ще в 40-ві рр. ХХ ст. К. Левін визначив авторитарний, демократичний та ліберальний стилі взаємодії.

Аеліта Капітоновна Маркова пропонує наступну класифікацію стилів педагогічного спілкування:

Демократичний стиль – студент (здобувач) розглядається як рівноправний партнер у спілкуванні, колега. Викладач заохочує студентів (здобувачів) до прийняття рішень, ураховує їхню думку, заохочує самостійність суджень, цінує особистісні якості. Методами **впливу** є збудження до дії, порада, прохання.

Викладачі з таким стилем більше звертають увагу на свої психологічні уміння, для них характерні велика професійна стійкість, задоволеність професією.

Авторитарний стиль – студент (здобувач) розглядається як об'єкт педагогічного впливу, а не рівноправний партнер. Викладач одноособово вирішує, установлює жорсткий контроль за виконанням вимог, використовує свої права без урахування ситуації і думки студентів (здобувачів), не обґрунтовує свої дії перед ними. Методами **впливу** стають наказ, моралізування, повчання.

Як наслідок, студенти (здобувачі) втрачають активність, з'являється низька самооцінка, агресивність, усі свої сили вони направляють на психологічний самозахист, а не на засвоєння знань. Головне для викладача з таким стилем керівництва – це низька задоволеність професією та професійна нестійкість.

Ліберальний стиль спілкування – викладач тікає від прийняття рішень, передає ініціативу студентам (здобувачам), колегам. Організацію і контроль діяльності студентів (здобувачів) здійснює безсистемно, виявляє нерішучість, коливання. У класі нестійкий мікроклімат, приховані конфлікти.

Кожний з наведених стилів спілкування, виявляючи відношення до партнера по взаємодії, визначає його характер: від підкорення – до

партнерства і до відсутності направлено впливу; кожен стиль передбачає домінування чи монологічної, чи полілогічної форми спілкування.

Очевидно, педагог повинен володіти значним арсеналом прийомів та засобів, оскільки залежно від ситуації йому доводиться виявляти різні сторони своєї особистості, бути суворим і лагідним, авторитарним і ліберальним, чутливо та гнучко реагувати на зміни педагогічних ситуацій. Продуктивність педагогічного спілкування залежатиме також від захопленості вчителя своєю справою, його професіоналізму та постійної спрямованості на дитячу особистість.

4. Педагогічні ситуації та педагогічні конфлікти

Дотримання педагогічного такту, уміння вдало обирати тактику поведінки, установлювати зворотний зв'язок, впливати на студентів (здобувачів) та ставити перед ними коректні вимоги, на жаль, не гарантує того, що в процесі взаємодії у педагога не виникатимуть конфліктні ситуації.

Конфлікт – це зіткнення протилежно спрямованих, несумісних одна з одною тенденцій у свідомості окремого індивіда, у міжособистісних відносинах або взаємодіях індивідів чи груп людей, пов'язане з гострими негативними емоційними переживаннями.

Розрізняють конфлікти: *внутрішньоособистісний, міжособистісний та міжгруповий.*

Як ви вважаєте, які можуть бути причини виникнення конфліктів?

Насамперед слід з'ясувати *причини* виникнення конфліктних ситуацій у педагогічній діяльності.

Ще однією причиною виникнення педагогічних конфліктів є *різниця соціальних статусів* викладача й студент (здобувача). Якщо педагог орієнтується тільки на виконання студентом (здобувачем) своєї соціальної ролі, не враховує змін у його поведінці і вчинках, а сам постійно наголошує на перевагах власного соціального статусу, то це теж призводить до порушення стосунків між ними.

Складність становить і *публічний характер педагогічної діяльності*: тобто встановлення взаємин відбувається прилюдно.

Учені виділяють *п'ять стратегій педагогічної взаємодії у конфліктах та конфліктних ситуаціях.*

1. Уникнення конфлікту. У такому випадку людина намагається не зважати на конфліктну ситуацію, відсунути пов'язану з нею проблему якомога далі, сподіваючись, що все владнається само по собі.

Але така поведінка не знімає суперечностей, які з часом можуть загостритися. Уникати конфлікту можна, коли: проблема не дуже важлива; учитель розуміє слухність позиції іншої людини; немає достатньої інформації для розв'язання проблеми; напруженість дуже велика і потрібно зняти негативні емоції.

2. Конфронтація (суперництво) у конфлікті. Це активний, майже агресивний наступ, коли людина, прагнучи задовольнити власні інтереси, не зважає на інших.

Така поведінка може використовуватися, коли: педагог впевнений, що правий і поліпшить ситуацію; обмеження дій одного з учнів сприятиме захисту іншого учня чи групи; у критичній ситуації, що потребує миттєвого реагування; треба прийняти нестандартне рішення.

3. Стратегія пристосування. У цьому випадку людина прагне взаємодіяти з іншою людиною, не відстоюючи своїх інтересів.

Корисна, коли: учителя не дуже хвилює результат; він прагне зберегти добрі стосунки з іншою людиною; впевнений, що інша людина має більшу рацію, або що для неї дуже важливий відповідний результат.

4. Компроміс. Це схильність не загострювати конфліктну ситуацію і частково поступатися своїми інтересами у конфлікті.

Така стратегія є ефективною, коли: педагог прагне швидше розв'язати проблему; інші підходи до проблеми виявилися неефективними; потрібно зберегти стосунки.

5. Співробітництво. Це пошук взаємовигідних результатів і шляхів їх досягнення.

Викладачу потрібно не лише самому прагнути до взаємодії, але й вчити цьому студентів (здобувачів), створювати умови для подолання їхнього невміння чи небажання взаємодіяти. Дана стратегія використовується, коли: розв'язання проблеми є справою дуже важливою для обох сторін; є необхідність встановити тривалі хороші стосунки; педагог має досить часу для розв'язання проблеми; обидві сторони прагнуть досягти найкращого результату; особи мають однакові владу, сили і можливості, і тому можуть разом шукати шляхи розв'язання проблеми.

Запитання: Як Ви вважаєте, яка з представлених стратегій є найбільш результативною?

Важливо пам'ятати про те, що зважаючи на вік та багатший життєвий досвід педагога, він несе більшу відповідальність за розв'язання конфлікту. Крім цього, поведінка вчителя у конфліктній ситуації теж має виховний вплив на школярів, оскільки педагог завжди є зразком для дітей. Професійна позиція зобов'язує вчителя взяти на себе ініціативу у розв'язанні конфлікту і зуміти на перше місце поставити інтереси учнівської особистості.

Найважливішою передумовою неприпустимості загострення конфліктної ситуації є педагогічний такт учителя.

5. Педагогічний такт у спілкуванні

Процес вирішення конфлікту надає викладачу додаткові можливості для розвитку у студентів (здобувачів) таких особистісних характеристик, як здібність аналізувати конфліктну ситуацію, подумки передбачати її наслідки, бачити в конфлікті не лише себе, а й іншого, шукати шляхи виходу з нього. Таким чином конфлікт стає одним з факторів розвитку особистості учня.

Важливою передумовою неприпустимості загострення конфліктної ситуації є педагогічний такт викладача. Викладач повинен не тільки розпізнавати коливання настрою студентів (здобувачів), що важко піддаються впливу, але й уміло, тактично керувати ним у процесі спілкування. При

вирішенні конфлікту викладач повинен прийняти точку зору студентів (здобувачів), імітувати його пояснення, зрозуміти, як студент (здобувач) сприймає ситуацію, чому вчинив саме так. Необхідно бути дуже уважним, навіть до незначних успіхів студентів (здобувачів), його треба зразу помітити, оцінити, частіше слід хвалити та підтримувати студентів (здобувачів).

Такт – неодмінна умова співжиття між людьми, успішного спілкування.

Педагогічний такт – це професійна якість викладача, що є складовою педагогічної майстерності й набувається разом з педагогічною освітою і педагогічною практикою.

При визначенні педагогічного такту слід виходити з основного положення педагогіки – якомога більше поваги до особистості і якомога більше вимогливості до неї.

Педагогічний такт – *явище не вроджене*, воно набувається у процесі педагогічної діяльності викладача, без якого він не може бути фахівцем, професіоналом. Це – здібність викладача встановлювати продуктивні взаємини, почуття міри у проявах вимогливості. Основу педагогічного такту становить повага до студентів (здобувачів), бережне ставлення до їх людської гідності, додержання розумної міри педагогічних впливів в усій навчально-виховній роботі з учнями.

Педагогічний такт у широкому розумінні на думку більшості авторів – це спеціальне професійне вміння викладача, за допомогою якого він у кожному конкретному випадку застосовує до студентів (здобувачів) найефективніший у даних обставинах засіб виховного впливу.

Педагогічний такт передбачає професійну творчість, розумову активність, особливі комунікативні вміння викладача.

Тактовний- викладач не тільки володіє великим арсеналом різних педагогічних засобів, а й уміло, розумно ними користується.

У тактовного вчителя такі вміння виявляються в доборі як основних засобів впливу на студентів (здобувачів), так і додаткових, незначних на перший погляд, але дієвих інструментів загальної системи виховання та навчання.

Аналіз проведеної лекції №2

Тема: Майстерність педагогічного спілкування.

Тривалість заняття: 120 хв.

I. Зміст заняття

Метою відвідування заняття було оцінити проведення лекції магістранткою, зробити певні висновки щодо правильності методики її проведення, виявити знання здобувача щодо методів і прийомів викладання та скласти аналіз.

Заняття проводилося онлайн на онлайн-платформі Zoom.

II. Методика проведення заняття

Усі факти, які повідомлялися здобувачам – достовірні та науково обгрунтовані. Викладення навчального матеріалу структурно організоване. Навчальний матеріал подається цікаво доступно та посилено.

Використано такі методи навчання як розповідь, пояснення, навчальна дискусія. У тематичному матеріалі викладено проблемність, актуальність даної теми. Контроль знань і вмінь здобувачів здійснювався досить ефективно. Здобувачі відповідали на поставлені викладачем питання.

Доцільним було використання на занятті презентації.

III. Рівень педагогічної майстерності, кваліфікація викладача та характеристика діяльності здобувача на парі.

Заняття розпочалося своєчасно. План лекції реалізовано.

Увесь запланований магістранткою матеріал подано здобувачам. Володіння темою лекції та майстерність майбутнього викладача на досить високому рівні. Практикантка проявила тактовне ставлення до здобувачів, жести і міміка відповідні.

Мова: використовує тематичну термінологію, чітко вимовляє звуки, слова, фрази, швидкість мовлення середня, тому здобувачі легко її сприймають. Мова образна, різноманітна.

Стиль педагогічного керівництва – демократичний.

Здобувачі активні, проявили інтерес до теми заняття. Рівень їхнього самостійного мислення високий. Вони чітко формують відповідь на поставлені запитання, ставлять запитання самі.

IV. Загальні висновки до заняття

Мета лекції є досягнутою, на це вказує активність здобувачів під час опитування в кінці пари. Магістрантка раціонально використала відведений для лекції час.

Рецензент

доктор педагогічних наук,

професор кафедри педагогіки вищої школи

Саяпіна С. А.

Конспект практичного заняття №1

Тема: Тренінг з розвитку професійної ідентичності як засіб педагогічно – творчого становлення викладача.

Мета: створити сприятливі умови для роботи тренінгової групи, ознайомити учасників з головними принципами проведення тренінгових занять, прийняти правила роботи групи, ознайомити з поняттям «професійна ідентичність», актуалізувати досвід, сприяти рефлексії та вербалізації життєвих та професійних цінностей та принципів.

План:

Вступна частина

1. Вправа «Візитівка» (5 хв.)
2. Правила групи (6 хв.)
3. Зворотній зв'язок (4 хв.)

Основна частина.

1. Вправа «Мій професійний герб та моє професійне кредо» (15 хв.)
2. Вправа «Життєвий та професійний кодекс педагога» (10 хв.)
3. Вправа «Долоні» (6 хв.)
4. Вправа «Людина на своєму місці» (15 хв.)
5. Вправа «Дерево мого «Я» (10 хв.)
6. Вправа «Професійне «Я» (7 хв.)
7. Кросворд «Педагогічна майстерність» (12 хв.)

Заключна частина

1. Підбиття підсумків (6 хв.)
2. Процедури завершення тренінгу (3 хв.)

Література:

1. Лосєва Н. М. Творчість у діяльності викладача вищого навчального закладу Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб.наук.пр. (Редкол.: Т.І.Сущенко (відповід.ред) та ін. Київ-Запоріжжя. 2002. Вип.26. 464 с.
2. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред.. І. А. Зязюна. 3-тє вид., допов. і переробл. К.: СПД Богданова А. М., 2008. 376 с.
3. Фопель К. Психологические группы: Рабочие материалы для ведущего: Практическое пособие / Фопель Клаус // Пер. с нем. 3-е изд., стер. М.: Генезис, 2001. 256 с.
4. Психогимнастика в тренинге / Под ред. Н. Ю. Хрящевой. СПб.: Речь, Институт Тренинга, 2001. 256 с.
5. Черный Е. В. Профессиональная идентичность практического психолога / Е. В. Черный// Практична психологія і соціальна робота. 2000. № 8. С.36.
6. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг: [учебное пособие] / Л. Б. Шнейдер. М. МСПИ; Воронеж НПО МОДЭК, 2004. 600 с. (Серия «Библиотека психолога»)

ЗМІСТ ВИХОВНОГО ЗАХОДУ

Вступна частина

1. Вправа «Візитівка».

Мета: сприяти знайомству учасників

Час: 5 хв.

Матеріали: олівці, фломастери.

Процедура: Тренер пропонує кожному зробити графічне зображення візитівки, на якій вказати ім'я, та придумати на першу літеру ім'я слово, яке характеризує Вас, як людину (особистість).

2. «Правила групи»

Час: 6 хв.

У кожній тренінговій групі можуть бути свої правила, але ті, про яких будемо говорити ми, повинні лежати в основі нашої роботи. Ці правила є універсальними. Ще раз коротко повторимо ці правила:

довірчий стиль спілкування;

спілкування за принципом «тут і тепер»;

персоніфікація висловлень;

щирість у спілкуванні;

конфіденційність усього, що відбувається в групі;

визначення сильних сторін особистості;

неприпустимість безпосередніх оцінок людини;

різноманітність контактів і спілкування з різними людьми;

активна участь в тому, що відбувається;

повага промовця.

3. Зворотній зв'язок.

Що таке поняття «професійна ідентичність»?

феномен, що забезпечує людині цілісність, визначеність в професійній діяльності»,

«результат професійного самовизначення,

«компонент особистісної ідентичності, що забезпечує професійну адаптацію»,

«різний ступінь усвідомлення особистістю приналежності до певної професійної спільноти»,

характеристика професійного розвитку особистості,

ступінь визнання себе в якості професіонала.

Сьогодні ми з вами проведемо тренінг з розвитку професійної ідентичності як засіб професійно – творчого становлення педагога, за допомогою тренінга розширимо свій досвід знаходити ефективні варіанти вирішення проблем.

Основна частина

1. Вправа «Мій професійний герб та моє професійне кредо»

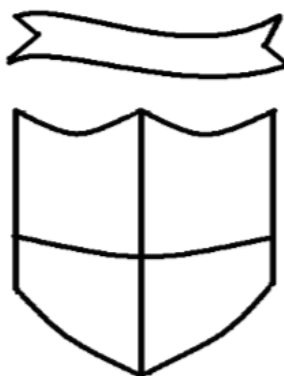
Мета: актуалізація власного професійного та особистісного досвіду.

Час: 15 хв.

Матеріали: олівці, фломастери.

Процедура: Я пропоную вам намалювати герб та девіз та заповнити поля герба відповідними символами, що найточніше передає зміст кожного поля: перше – «Я як педагог»; «Мої студенти»; третє – «Я очима моїх студентів»; четверте – «Моя професійна мрія».

На смужці необхідно написати фразу, яка б могла слугувати особистим професійним девізом (професійним кредо). Це може бути як відомий вислів, так і фраза, придумана самим учасником.

2. Вправа «Життєвий та професійний кодекс педагога».

Мета: рефлексія та вербалізація життєвих та професійних цінностей та принципів.

Час: 10 хв.

Обладнання: картки з зображенням приголосних та голосних букв українського алфавіту.

Хід вправи: Вам необхідно об'єднатися у групи по принципу «День – ніч».

Тренер показує картки учасниками груп. Завдання для учасників – сформулювати декілька значущих для них особисто та світу в цілому життєвих та професійних правил, які б розпочиналися на букви, написані на картках.

По закінченні роботи групі пропонується прочитати сформульовані закони, дотримуючись алфавітного порядку. Таким чином, групою створюється єдиний життєвий та професійний кодекс педагога.

3. Вправа «Долоні».

Мета: зняття напруження учасників тренінгу, готовності до активної роботи.

Час: 6 хв.

Матеріали: папір, ножиці, олівці.

Хід вправи: учасники на долоньках пишуть який у них настрій, при цьому повернути донизу долоньку, якщо негативний настрій, погане самопочуття, відсутність бажання до активної роботи. А якщо людина переживає різні емоції, має готовності до праці, вона одну кисть повертає долонею догори.

4. Вправа «Людина на своєму місці».

Мета: самостійний аналіз плюсів та мінусів у студентських та професійних

ролях.

Час: 15 хв.

Матеріали: папір формату А-4, фломастери, олівці.

Хід вправи: Учасники об'єднуються на дві команди по принципу «Студент» – «викладач».

Перша виступає від імені студентів, інша – від імені викладачів. Роздаються листи паперу форматом А-4, на яких команда «студентів» малює картину на тему: «Чудовий час студентства», а команда «викладачі» – «Чудова пора професійної зрілості». Потім кожна команда демонструє свою творчість та проговорюють плюси та мінуси тієї чи іншої ролі.

Ведучий ставить питання про те, в якому віці кожний з учасників захоче (захотів) відмовитися від плюсів студентства, взяти (взяв) на себе роль професіонала, а також просить «студентів» вказати свої особистісні особливості, які дозволять їм досягти успішної професійної зрілості.

Обговорення: В якому віці плюси студентства будуть відчуватися найменше? Чому? Які необхідні професійно-важливі якості у вас вже сформовані?

Ведучий, підводячи підсумки, каже, що найбільш привабливе знайдено учасниками в періоді студентства і що - в періоді професійної зрілості, а також звертає увагу на те, який вік та які якості учасники групи вказували найбільш часто.

5. Вправа «Дерево мого «Я»

Мета. Усвідомлення себе в системі професійного та особистісного спілкування; усвідомлення професійних утруднень.

Час: 10 хв.

Хід вправи: Ведучий: «Давайте здійснимо екскурсію вглиб власного «Я». Це «Я» можна зобразити у вигляді дерева з різними гілочками і коренями. Корені – це підгруддя, на яке ви спираєтеся у вашому житті, в т. ч. професійному. Стовбур, гілки – це ваші професійно-особистісні якості, що ведуть вас по життю, в т.ч. педагогічному. Це основні ваші гідності, що допомагають вашому професійному зростанню. Вони можуть бути пишні, повні життя, а можуть засихати.

Питання: Кульки омели, яка паразитує на дереві, дупла позначатимуть ті недоліки, які заважають вам у професійному зростанні. Чи є на вашому дереві плоди.

Ваше завдання: На Жовтому колір написати – «Я – професіонал», маю такі якості. Зелений колір – «Перешкоди становлення мого професійного Я».

6. Вправа «Професійне «Я»

Мета: Підвищення самооцінки; гармонізація емоційного стану; розвиток позитивної концепції «Я–педагог».

Час: 7 хв.

Хід вправи: На окремому листі пропонується намалювати сонце: «У кружечку напишіть власне ім'я або намалюйте себе як педагога. Біля кожного промені напишіть що-небудь гарне про себе з професійної точки зору. Задача

– написати про себе якнайкраще.

Обговорення:

Чи можете Ви назвати приклади проявів педагогічної творчості з досвіду (власного або своїх колег)?

Які індивідуальні властивості та суспільні умови сприяють, а які перешкоджають проявам творчості? Які ознаки педагогічної майстерності, крім запропонованих в кросворді, ви можете назвати ще?

Заключна частина

Релаксація

Мета: забезпечити зворотній зв'язок щодо основних моментів вивченого матеріалу.

Час: 6 хв.

Матеріали: приналежності для письма.

Процедура: тренер демонструє учасникам записані на слайді презентації 4-5 незакінчених речень, наприклад,

«Я дізнався що...»,

«Мене здивувало, що...»,

«Мені сподобалось, що»,

«Можливо, було б краще, якби...» тощо; пропонує кожному учаснику записати свої відповіді і здати тренеру. Якщо дозволяє регламент, корисно, щоб кожен учасник по черзі повідомив свої записи групі.

Аналіз практичного заняття

Тема: Тренінг з розвитку професійної ідентичності як засіб педагогічно – творчого становлення викладача

Мета: створення умов для усвідомлення власних професійних можливостей та визначення шляхів професійного зростання.

Головними завданнями тренінгу було: сприяти розумінню учасниками власного професійного Я, прийняття себе в професії; навчити учасників долати професійні утруднення; керувати своїм професійним розвитком; сприяти професійно-творчому становленню вчителя. Ці завдання вирішувалися шляхом рефлексії та вербалізації учасниками життєвих та професійних цінностей та принципів; аналізу плюсів та мінусів студентських і професійних ролей; відпрацювання навичок професійного спілкування; формування позитивної «Я концепції-педагога»; вирішення професійно-творчих завдань; гармонізації емоційного стану.

Тренінг проводився онлайн на платформі Zoom. Було наявність необхідного обладнання.

В ході тренінгу магістранткою дотримувалися певні правила, важливих при проведенні даної форми роботи.

Вправи які проводились по принципу «День – ніч» та «Студент – викладач» в тренінгових групах розвиває навички співпраці.

На початку тренінгу був встановлений контакт зі здобувачами за допомогою вправи «Візитівка» метою сприяти знайомству учасників, налагодити контакт з тренером.

Емоційний клімат під час проведення виховного заходу був позитивним.

Використання різних методів впливу на здобувачів, індивідуальний і диференційований підхід до них: застосування активних методів групової роботи (групові дискусії).

Розроблений та проведений тренінг сприяв розширенню знань здобувачів тренінгу з питань професійної ідентичності, поглибленню їх знань щодо передумов та компонентів професійного становлення та розвитку; розширенню системи уявлень учасників про власний образ Я-професіонал; визначенню їх пріоритетів у професійної діяльності тощо, і, відповідно, може розглядатися як один з чинників професійного становлення молодих педагогів.

Рецензент
доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки вищої школи

Топольник Я. В.

Конспект практичного заняття №2

Тема: Педагогічна майстерність, її зміст і шляхи формування.

Мета вивчення: розкриття складності педагогічної професії, багатогранності і глибини її змісту, структури педагогічної діяльності, формування первинних навичок ототожнення (ідентифікації з професійним зразком); ознайомлення добувачів з поняттям „майстерність” та „педагогічна майстерність”, розкриття її компонентів, обґрунтування необхідності удосконалення та розвитку складових педагогічної майстерності, формування потреби у самовдосконаленні; ознайомлення із суттю педагогічної рефлексії, формування навичок рефлексії

Обладнання: презентація, навчально-методичне забезпечення (опорний конспект лекцій).

Основні поняття: освіта, навчання, педагогічна діяльність, функції викладача, структура діяльності, об'єкт, суб'єкт, засоби, результат. мета-діяльність, рефлексивне керівництво діяльністю добувачів, педагогічна позиція, самовиховання.

Теоретичний блок

1. Проблема формування педагогічної майстерності в історії педагогічної думки.
2. Суспільна значущість професії викладача.
3. Сутність професійно-педагогічної діяльності викладача, її зміст та структура.
4. Поняття „мета-діяльність” та продуктивність педагогічної діяльності.
5. Поняття про педагогічну майстерність та її значення для становлення викладача -професіонала.
6. Самовиховання викладача, його роль у розвитку педагогічної майстерності.
7. Формування індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Практичний блок

1. Моделювання педагогічної ситуації. Підготуйтеся до публічного виступу на тему: «Я і моя професія», «Мій ідеал викладача», «Викладач якого чекають» (за вибором). Мета виступу: формування первинних вмінь переконувати аудиторію.

2. Моделювання педагогічної ситуації. Підготуйтеся до публічного мікрОВиступу (2-3 хвилини) на тему: «Я і моя професія», «Мій ідеал викладача», «Викладач якого чекають», «Проблема формування педагогічної майстерності в історії педагогічної думки» (за вибором). Мета виступу: формування первинних вмінь переконувати аудиторію.

Самостійна робота.

1. Складіть резюме на портрет сучасного педагога.
2. Напишіть міні-твір на тему «Я і моя професія», «Ідеал викладача» і т.д.
3. Записати в зошиті власне розуміння педагогічної майстерності.

приклад:

«Я викладач і цим пишаюся. Саме це дає мені радість, відчуття повноти життя, почуття збереженої молодості. А колишні мої однокурсниці, зустрівшись після довгої розлуки, дивуються: «Де працюєш? Ах, в університеті!» – і на обличчях їх висловлюється подив.

Я викладач. І це найбільше, чого я досягла в житті! Ймовірно, кожен, хто любить свою професію, вважає її найцікавішою, найбагатороднішою – найкращою на світі. Так міркує і металург, і лікар, і астроном, і токар, і журналіст... І кожен з цих людей, напевно, упевнений, що його професія – не тільки найкраща, але і найважча, найвідповідальніша. А я переконана: немає на світі роботи важливішою і більш болісної, більш радісної і більш потрібної людям, ніж наша викладацька професія. Розповісти про неї дуже важко; в ній немає, на перший погляд, нічого романтичного, нічого таємничого, нічого особливого... ».

«Мені ... на моєму віку, не раз пропонували різні керівні посади ... Але я залишився і залишаюся слюсарем. І якби довелося повторити життя заново, я обрав би той же самий шлях ... робочий сьогодні – це і відповідально, і цікаво, і, не побоюся гучного слова, почесно ... Якщо вже тобі пощастило, і ти знайшов справу собі по плечу, то триматися за неї треба щосили, що називається, руками і зубами. Лише вона одна, дає тобі стійкість ... Лише в ній ти можеш до кінця виразити всю свою сокровенну суть, виявити її і для людей, і для самого себе в повній мірі і в усьому масштабі – інакше їм, людям, судилося буде прожити пліч-о-пліч не з самою людиною, а лише з її сім'єю і дюжиною... Дати життя ємність і повноту ... може лише та праця, до якої ти найповніше здатний».

Література:

1. Абдуллина О. Л. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования / Ольга Леонидовна. М.: Просвещение, 1990. С. 83-136.
2. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка / Володимир Цолакович. К., 1996. С. 5-46.
3. Закон України „Про освіту” (преамбула). К.: Генеза, 1996. С.1.
4. Макаренко А. С. Деякі висновки з мого педагогічного досвіду // Твори: В 7 т.К., 1954. Т.5. С.225- 230.
5. Основи педагогического мастерства / Под ред. Ивана Андреевича Зязюна. М.: Просвещение, 1989. С. 6-27.
6. Палтышев Н. Н. Педагогическое мастерство и пути его постижения / Николай Николаевич (В поисках практико-ориентированных дидактических подходов). Одесса, 2000. 119 с.
7. Педагогічна майстерність / За ред. І. А. Зязюна. К.: Вища школа, 2004. С.8 - 47.
8. Соловей М. І., Спіцин С. С. Основи професійно-педагогічної підготовки майбутньою вчителя. К.: Вид. центр КПЛУ, 2002. С. 155-162.

Аналіз практичного заняття №2

Магістрантка чітко слідувала наявному плану практичного заняття, відповідно до якого на початку було проведено актуалізацію знань щодо попередньо вивченого навчального матеріалу, наступним етапом проведення було відпрацювання та закріплення знань, що викладено на лекції з відповідної теми.

На початку практичного заняття магістрантка повідомила тему та мету, а також характер завдань, що створило відповідну позитивну вмотивованість студентів на сприйняття та закріплення навчального матеріалу.

Слід зазначити, що зміст практичного заняття повністю відповідає заявленому в робочій програмі навчального курсу.

Заняття проходило у діалогічно-дискусійній формі, а саме: «дискусія з відкритим кінцем», у ході якого здобувачі вищої освіти продемонстрували знання проблеми та вільне володіння матеріалом, що вивчався, висловили власні погляди і переконання.

В якості форми оцінки знань, умінь та навичок здобувачів було обрано мозковий штурм під час проведення практичного заняття, моделювання кросвордів, критичний аналіз розкладу уроків, що сприяло більш ефективному засвоєнню знань здобувачами на відповідних етапах проведення заняття.

Практиканткою під час проведення практичного заняття було використано низку проблемних запитань, що сприяло активізації пізнавально-пошукової діяльності студентів.

Проведення заняття базувалося на виконаних здобувачами завданнях самостійної роботи, які було задано на відповідній лекції. Під час проведення заняття майбутній викладач давав завдання для самостійної роботи, після завершення виконання яких було проведено обговорення отриманих результатів.

Стиль викладення практичного заняття можна охарактеризувати як достатньо емоційно насичений, демократичний. Магістрантка вдало володіла аудиторією, відчувала настрій у групі, налаштованість на сприйняття навчального матеріалу. Дисципліна організована на достатньому рівні.

Практичне заняття було проведено достатньо ефективно. Протягом заняття здобувачі активно долучалися до обговорення навчального матеріалу. Під час проведення заняття було використано технічні навчання, що дозволило здобувачам більш чітко зрозуміти та засвоїти навчальний матеріал, закріпити мовленнєві навички.

Рецензент

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки вищої школи

Сипченко О. М.

Аналіз відвіданої лекції

«12» травня 2021 р. відвідано лекцію, проведену магістранткою Гребеньковою О. О.

Тема проведеної лекції: «Поняття тестів. Форми тестових завдань. Основні положення сучасної теорії конструювання тестів»

Лекція відображає науковість та відповідність сучасному розвитку педагогічної науки. Популяризує досягнення вітчизняної науки, передового педагогічного досвіду.

Здобувачка повідомила тему лекції, налаштував аудиторію позитивно на її вивчення. У ході лекції асистент стимулювала активізацію мислення здобувачів наводячи приклади тестів різних видів та форм. Також у проведеній лекції було вичерпне подано матеріал, про що свідчить її результативність.

За обмежений час лекції була досягнута мета, після чого студенти закріпили свої знання на практиці виконавши практичне завдання.

Гребенькова О. О. допомагала здобувачам у веденні записів (зміна темпу: уповільнений темп за умов важливості виділення матеріалу), та використовувала прийоми підтримки уваги наводячи цікаві приклади, риторичні запитання, жарти та ін. Стимулювала до запитань з боку студентів.

Лекція має чітку структуру, методична- грамотна побудована (асистент дотримувалася логіки проведення лекції) повідомила тему, питання, зміст і літературу лекції. Матеріал лекції відображає доступність розуміння матеріалу, виокремлюючи головне у матеріалі та висновках. Лектор виокремлювала прийоми закріплення – повторення, запитання на перевірку розуміння, засвоєння, підведення підсумків. Лекція була представлена у сучасному вигляді з презентацією.

Практикантка вдало керувала голосом та дикцією з емоційно-забарвленим тоном, спостерігалась якість, чіткість, забарвленість, грамотність мовлення. Зовнішній вигляд лектора повністю відповідає статусу викладача ЗВО. Вміє триматись перед аудиторією. Вміє бачити та відчувати аудиторію, встановлювати з нею контакт.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету гуманітарної та
економічної освіти
_____ Саяпіна С. А.
« ____ » _____ 2021 р.

ПЛАН
організаційно-виховної роботи куратора
академічної групи 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету гуманітарної та економічної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
на 2 семестри 2020 / 2021 навчального року

1. Паспорт групи

1. У групі всього 17 студентів, у тому числі 9 відмінників (Жадік Ю. О., Івкова О. М., Косінова О. С., Яковенко Д. Р., Смицька М. А., Косік А. О., Король Є. В., Шарап М. О., Романова А. Р.), які навчаються на 90-100 балів; Шуріна Л. Ю., Волохань Т. І., Єрьомічева Д. І., Фоменко О. С., Ковальова Ю. О., Івкова Ю. М., Панякіна Д. О. навчаються на 75 – 90 балів; Довгоспинний Я. В. навчається лише на 60 – 74 бали та має борги за попередній семестр.
2. Пільгові категорії студентів: немає.
3. Актив групи: Єрьомічева Д. І. – староста групи, Смицька М. А. – заступник старости.
4. За _____ попередній _____ семестр:
 - а) відвідування навчальних занять 4
 - б) успішність 95%
 - в) якість знань 95%
 - г) рейтинг групи (місце): відсутній рейтинг

2. Графік проведення кураторських годин
(середа, 10:00, Zoom)

3. Заходи

№	Захід (форма і назва)	Дата	Відповідальний виконавець
---	-----------------------	------	---------------------------

1. Навчальна робота (заходи, спрямовані на розпізнавання активності студентів, активності здобувачів, формування культури навчальної праці, допомоги невстигаючим студентам)			
1.	Круглий стіл «Аналіз успішності навчання (підсумки зимової сесії) та дотримання здобувачами Правил внутрішнього розпорядку»	04.02.21	Куратор, групи, актив групи
2.	Бесіда «Про стан відвідування занять студентами групи»	протягом року	Куратор, групи, актив групи
3	Бесіда «Про вимоги, підготовку та процес складання екзаменаційної сесії»	протягом року	Куратор
4	Надання необхідної консультативної допомоги здобувачам, які навчаються за індивідуальним планом	протягом року	Куратор
2. Організаційна робота (робота з активом групи, збори студентів, організація до будь-якого виду суспільно корисної діяльності)			
5	Вивчення психологічного клімату та міжособистісних взаємин у групі (анкетування, тренінг)	25.02.21	Куратор
3. Національно-патріотичне виховання, що передбачає: формування національної свідомості і відповідальності за долю України; виховання любові до рідної землі, її історії, відновлення і збереження історичної пам'яті; культивування кращих рис української ментальності (працелюбності, індивідуальної свободи, глибокого зв'язку з природою тощо); виховання бережливого ставлення до національного багатства країни, мови, культури, традицій			
6	Перегляд і обговорення документальних фільмів «Зима, що нас змінила», «Революція Гідності», присвячених історичним подіям в Україні (2013 – 2014 року).	11.02.21	Актив групи
7	До Дня пам'яті і примирення тематична виховна година «19391945. Ніколи знову»	06.05.21	Куратор
4. Інтелектуально-духовне виховання, що передбачає: розвиток пізнавального інтересу, творчої активності, мислення; виховання потреби самостійно здобувати знання та готовності до застосування знань, умінь у практичній діяльності; реалізація особистісного життєвого вибору та побудова професійної кар'єри на основі здібностей, знань, умінь і навичок; виховання здатності формувати та відстоювати власну позицію; формування особистісного світогляду як проєкції узагальненого світосприймання			

8	Формування мотивації на отримання професійних знань, умінь і навичок, особистого іміджу (психотехнологія «Путівник за маршрутом успіху»)	08.04.21	Куратор
9	Тренінг «Оцінка реального іміджу на основі авторських методик і адаптованих тестів» (заповнення анкет і тестів)	13.05.21	Куратор
5. Громадянсько-правове виховання передбачає: прищеплення поваги до прав і свобод людини та громадянина; виховання поваги до Конституції, законів України, державних символів України; виховання громадянського обов'язку перед Україною, суспільством; формування політичної та правової культури особистості; залучення студентської молоді до участі у добровільних акціях і розвитку волонтерського руху			
10	Дискусія «Моя громадянська позиція»	18.02.21	Актив групи
6. Моральне виховання передбачає: формування почуття власної гідності, честі, свободи, рівності, працелюбності, самодисципліни; формування моральної культури особистості, засвоєння моральних норм, принципів, категорій, ідеалів суспільства на рівні власних переконань; становлення етики міжетнічних відносин та культури міжнаціональних стосунків			
11	Година спілкування «Найдорожче в світі – мама!»	18.03.21	Актив групи
12	Конфлікт – як джерело девіантної поведінки	17.05.21	Куратор
7. Екологічне виховання передбачає: формування основ глобального екологічного мислення та екологічної культури; оволодіння знаннями та практичними вміннями раціонального природокористування; виховання почуття відповідальності за природу як національне багатство; виховання готовності до активної екологічної та природоохоронної діяльності			
13	Бесіда «Екочистота малої Батьківщини»	15.04.21	Куратор
14	Дискусія «Чорнобиль – трагедія, що залишиться в наших серцях»	29.04.21	Куратор
8. Естетичне виховання передбачає: розвиток естетичних потреб і почуттів, художніх здібностей і творчої діяльності; формування у молоді естетичних поглядів, смаків, які ґрунтуються на українських народних традиціях та кращих надбаннях світової культури; вироблення умінь примножувати культурно-мистецькі надбання народу, відчувати і відтворювати прекрасне у повсякденному житті			
14	Дискусія «Учись любити і розуміти мистецтво»	25.03.21	Куратор

<p>9. Фізичне виховання та утвердження здорового способу життя передбачає: виховання відповідального ставлення до власного здоров'я, здорового способу життя; формування знань і навичок фізичної культури в житті людини; забезпечення повноцінного фізичного розвитку студентів; фізичне, духовне та психічне загартування; формування потреби у безпечній поведінці, протидія та запобігання негативним звичкам, профілактика захворювань; створення умов для активного відпочинку студентів</p>			
15	До Всесвітнього дня боротьби з тютюнопалінням бесіда «Здоровий спосіб життя – запорука успішного майбутнього»	27.05.21	Актив групи
<p>10. Трудове виховання: формування особистості, яка свідомо та творчо ставиться до праці в умовах ринкової економіки; формування почуття господаря та господарської відповідальності; розвиток умінь самостійно та ефективно працювати</p>			
15	Бесіда «Високий професіоналізм – вимога часу» (досвід провідних викладачів факультету ПВПК)	20.05.21	Куратор, актив групи
<p>11. Економічне виховання: ознайомлення молоді із законами ринкової економіки, шляхами підвищення її ефективності, вдосконалення виробничих відносин, системою і методами управління виробництвом; формування здатності до економічного мислення, вміння оволодівати новими методами і прийомами праці; виховання почуття і рис ефективного господаря; розвиток здорових матеріальних потреб, умінь розпоряджатися грошима.</p> <p>У сфері особистого життя економічна діяльність передбачає: планування та організацію особистого бюджету, доходів та витрат сім'ї; економічно обґрунтоване оцінювання товарів, які купуються для особистих потреб, їх раціональне використання; раціональне ставлення до свого здоров'я, режиму і способу життя</p>			
16	Круглий стіл «Економічна культура – показник цивілізованості держави»	22.04.21	Актив групи
<p>12. Робота з органами студентського самоврядування</p>			
17	Організація самоврядування в групі та надання допомоги структурам в здійсненні організаційно-масової роботи	11.03.20 р.	куратор
18	Надання необхідної допомоги в організації пізнавального дозвілля студентів, залученні їх до різноманітних видів діяльності з урахуванням інтересів і соціальних запитів	протягом року	куратор
19	Допомога активу групи в проведенні різноманітних форм виховної роботи.	протягом року	куратор

20	Методична допомога студентам в усвідомленні та здійсненні основних функцій самоврядування навчально-виховної, громадської, організаційної тощо.	протягом року	куратор
----	---	---------------	---------

Конспект кураторської години

Тема: Конфлікт – як джерело девіантної поведінки

Мета: Надати інформацію про суть конфлікту і причини його виникнення; допомогти здобувачам виробити правильну лінію поведінки для запобігання конфлікту та виходу з нього, якщо він стався; відпрацювати на практиці навички безконфліктного спілкування, посередництва в конфліктах. Розвивати комунікативні навички, терпимість, толерантність у ставленні до людей; відповідальність та обов'язковість; визнання права особистості на самостійність і незалежність. Розширювати загальний світогляд здобувачів. Формувати вміння доказово, аргументовано викладати свою точку зору, зберігати витримку і спокій, сприймати критику, з повагою ставитися до думки опонента. Впроваджувати елементи естетичного виховання, культури мовлення і культури спілкування. Згуртувати студентський колектив.

Обладнання: презентації.

Форма проведення: тренінгове заняття + міні-лекція.

Час проведення: 120 хвилин (попереднє тестування).

Етапи підготовки та проведення заходу:

1. Планування. Вибір теми та мети. Виховний захід є одним із циклу «Секрети ефективного спілкування».
2. Підготовчий. Організація діяльності здобувачів:
 - попередити про захід, оголосити тему, мету, форму проведення;
 - провести тестування.
 - опрацювати тести.
3. Проведення тренінгу.
4. Підведення підсумків.

Обладнання: презентація з правилами, папір формату А4, ручки, олівці.

Технологічна карта тренінгу

№	Назва вправи	Час	Зміст	Обладнання
1	Представлення тренінгу та його змісту	5 хв.	Ознайомлення з темою і метою заняття	1 – 3 слайди презентації
2	Правила	5 хв.	Прийняття правил	Плакат
3	Очікування	5 хв.	Індивідуальна робота	Стікери, ручка
4	Вправа «Галерея асоціацій»	10 хв.	Малюнок «Конфлікт – це...»	Папір, олівці
5	Міні-лекція з презентацією	5 хв.	«Конфлікт як феномен людського життя»	4 – 13 слайди презентації
6	Перерва	5 хв.	Демонстрація кліпу	14 слайд презентації
7	Вправа «Чи конфліктна я людина?»	5 хв.	Висновки за результатами тесту 1	Аркуші з тестом, 15 слайд презентації (гіперпосилання)
8	Вправа «Все залежить від тебе»	10 хв.	Робота в малих групах	15 слайд презентації (гіперпосилання)
9	Вправа «Проголосуй!»	10 хв.	Міні-дебати	16 – 18 слайди презентації
10	Вправа «Шляхи вирішення конфлікту»	10 хв.	Висновки тесту 2	Аркуші з тестом, 19 слайд презентації
11	Вправа «Знайди переваги»	15 хв.	Робота в малих групах	19 слайд презентації
12	«Калейдоскоп»	5 хв.	Рухавка	20 – 21 слайд презентації
13	Вправа «Арбітр»	10 хв.	Робота в трійках, рольова гра	21 слайд презентації
14	Вправа «Позитивне мислення»	10 хв.	Робота у парах	22 слайд презентації
15	Вправа «Підсумки»	5 хв.	Бесіда	Заповнені папірці

16	Вправа «Коло»	5 хв.	Релаксація	23 – 25 слайди
----	---------------	-------	------------	----------------

Хід заняття

Конфлікти – це норма життя.

Коли вам здається, що у вашому

житті немає конфліктів,

перевірте, чи є у вас пульс.

Ч. Ліксон

1. Представлення тренінгу та його змісту

Мета: ознайомити учасників із завданнями та структурою тренінгу.

Форма: інформаційне повідомлення викладача.

Чи доводилося вам коли-небудь люто грюкнути дверима, виходячи з кімнати? Або бути дуже ображеним чийось грубим зауваженням? Були у вас коли-небудь сварки з мамою? Якщо ви відповіли на будь-яке з цих питань ствердно – ви знайомі з тим, що називається «конфлікт».

Виникнення конфліктів є об'єктивним і неминучим явищем. Адже життя – це постійний процес виникнення проблем та їх наступного вирішення. Якщо у стосунках між людьми проблем не виникає, тоді наявним є факт “застою”, відсутності розвитку. Взаємовідносини людей, у яких відсутні конфлікти, поступово згасають. Конфлікти, в свою чергу, породжують відповідальність і небайдужість, стимулюють оновлення і поліпшення стосунків між людьми. Тому проблема, здебільшого, полягає не в наявності самого факту конфлікту, а в тому, який характер він носить і яким чином розв'язується.

2. Правила

Мета: повторити правила роботи в групі, сприяти створенню робочої та доброзичливої атмосфери під час тренінгу.

Форма: міні-диспут.

Хід вправи: ведучий пропонує прийняти вказані правила тренінгу. Кожне правило зачитується. Враховуються пропозиції учасників щодо

доповнень або змін існуючих правил. (Плакат залишається на дошці до кінця заходу, вчитель постійно слідкує за дотриманням правил, за потреби може нагадати учням про них).

3. Очікування

Мета: визначити очікування учасників щодо проблематики тренінгу.

Форма: індивідуальна робота.

Хід вправи: тренер просить усіх учасників на папірцях написати свої очікування від тренінгу. Потім всі по черзі виголошують їх і зберігають при собі до кінця тренінгу.

4. Вправа «Галерея асоціацій»

Мета: показати важливість розуміння суті конфлікту, його основних ознак, структури, динаміки, функції.

Форма: індивідуальна робота, фронтальна бесіда.

Хід вправи. Коли ми говоримо «конфлікт», у кожного з вас виникають певні асоціації. Будь ласка, намалюйте те, що ви уявляєте.

(Свої асоціації учні демонструють з коротким коментарем чи без. Найбільш вдалі малюнки розташовуємо на магнітній дошці чи за допомогою стікерів).

Який заряд має слово «конфлікт» (позитивний чи негативний)? *(Відповіді здобувачів).*

Що ми відчуваємо, попадаючи в конфліктну ситуацію? *(Відповіді учнів).*

Отже, наша картинна галерея може називатись «Кімната жахів». Якщо під час конфлікту ми відчуваємо дискомфорт, дисгармонію, тривожність, образу, якщо реакцією на конфлікт є пригнічення, що сковує, віддаляє від друзів, рідних, однокласників – необхідно змінити нашу внутрішню установку стосовно конфлікту. Бо насправді конфлікт – це діалог, взаємодія, джерело розвитку нових стосунків, бачень, гармонії.

5. «Конфлікт як феномен людського життя»

Мета: ознайомити учасників із поняттям «конфлікт», його ознаками, функціями, структурою та динамікою.

Форма: міні-лекція з презентацією.

Конфлікт. Скільки неприємних спогадів пов'язано з цим словом. Конфлікти супроводжуються нерозумінням, образами, почуттям невдоволення, стресами, зруйнованими взаєминами... Напевне, немає такої людини, яка у своєму житті не побувала б у конфлікті, адже конфліктною є будь-яка ситуація, у якій зіштовхуються різні погляди, потреби, інтереси, цілі, бажання різних людей. Конфлікти вносять напруженість у стосунки, позбавляють нас спокою і радості, не дають можливості повноцінно працювати. А особливо прикро те, що конфлікти виникають найчастіше через дрібниці, через наше невміння спілкуватись, небажання зважати на потреби інших. Історія розвитку людства з найдавніших часів до наших днів засвідчує, що конфлікти завжди були і будуть. Над природою конфліктів уже замислювалися давньогрецькі філософи ще близько 610 р. до н.е. Античний філософ Геракліт (бл. 530-470 рр. до н.е.) зробив першу спробу дати позитивне трактування конфліктності. У середні віки Фома Аквінський (1225-1274) висунув думку, що конфлікти є об'єктивною реальністю. Георг Гегель (1770-1831) писав, що основна причина конфліктів коріниться в соціальній поляризації. Чарльз Дарвін (1809-1902) запропонував теорію еволюції, згідно якої розвиток живої природи здійснюється в умовах постійної боротьби за виживання, тобто постійного конфлікту. Вільям Самнер (1840-1910) основним соціальним конфліктом у суспільстві вважав "конфлікт інтересів". Німецький соціолог Георг Зіммель (1858-1918) вважається першим, хто запровадив у науковий вжиток термін "соціологія конфлікту". Він вважав, що конфлікт - не лише норма, а й винятково важлива форма життя. Наприкінці ХХ ст. сприйняття конфліктології як науки й практики повністю сформувалось.

Проблеми конфліктології, конфліктних ситуацій завжди цікавили науковців, політиків, практиків, народ. Для розуміння суті конфлікту важливо виділити його основні ознаки та сформулювати необхідні і достатні умови його виникнення.

Основні ознаки конфлікту:

1. Наявність двох чи більше учасників з суперечливими інтересами.
2. Кожний учасник має аргументацію та засоби захисту своїх інтересів.
3. Кожний учасник конфлікту трансформує свій стан в залежності від ситуації, яка склалася і на яку здійснює вплив супротивник.

Необхідними і достатніми **умовами виникнення** (настання) конфлікту є наявність у суб'єктів соціальної взаємодії протилежно направлених мотивів чи суджень, а також стан суперництва між ними.

Етапи конфлікту відображають суттєві моменти, які характеризують розвиток конфлікту від його виникнення і до вирішення. Тому значення основного змісту кожного з етапів конфлікту важливе для його прогнозування, оцінки і вибору технологій управління цим конфліктом.

Основні етапи конфлікту:

1. Виникнення і розвиток конфліктної ситуації. Конфліктна ситуація створюється одним чи декількома суб'єктами соціальної взаємодії і є передумовою конфлікту.

2. Усвідомлення конфліктної ситуації хоча б одним із учасників соціальної взаємодії і емоційне переживання ним цього факту. Наслідками і зовнішніми проявами подібного усвідомлення і пов'язаних з ним емоційних переживань можуть бути зміна настрою, критичні висловлювання на адресу свого потенційного супротивника, обмеження контактів з ним і т.д.

3. Початок відкритої конфліктної взаємодії. Цей етап виражається в тому, що один із учасників соціальної взаємодії, який усвідомив конфліктну ситуацію, переходить до активних дій (в формі заяв, попереджень тощо), направлених на нанесення шкоди "супротивнику". Інший учасник при цьому усвідомлює, що дані дії направлені проти нього, і, в свою чергу, починає активно діяти проти ініціатора конфлікту.

4. Розвиток відкритого конфлікту. На цьому етапі учасники конфлікту відкрито заявляють про свої позиції і висувають вимоги.

5. Розв'язання конфлікту. В залежності від змісту, розв'язання конфлікту може бути досягнуто двома методами: педагогічним (бесіда, прохання,

пояснення тощо) чи адміністративним (переведення на іншу роботу, звільнення, рішення комісії, наказ керівника, рішення суду і т. д.).

Фази конфлікту безпосередньо пов'язані з його етапами і відображають динаміку конфлікту перш за все з точки зору реальних можливостей його розв'язання.

Основними фазами конфлікту є :

1. початкова фаза;
2. фаза підйому;
3. пік конфлікту;
4. фаза спаду.

Будь-який конфлікт супроводжується певними сигналами. Назвемо їх **«сигналами конфлікту»:**

- Дискомфорт.
- Інцидент.
- Непорозуміння.
- Напруга
- Криза.

Криза - як сигнал досить очевидний. Коли людина рве свій зв'язок з партнером по роботі, навчанні або любові, ясно, що, судячи з усього, ми маємо справу з невирішеним конфліктом. Насильство так само вказує на безсумнівну присутність кризи, як і запеклі суперечки, коли люди ображають один одного, втративши контроль над емоціями. В ході кризи звичайні норми поведінки втрачають силу.

Напруга - це ще один очевидний сигнал. Стан напруги спотворює наше сприйняття іншої людини і багатьох його дій. Наші взаємини ускладнюються через негативні установок і упереджених думок. Наші почуття по відношенню до людини значно змінюються на гірше. Самі взаємини з ним стають джерелом безперервного занепокоєння.

Непорозуміння - ми часто впадаємо в непорозуміння, роблячи хибні висновки з ситуації, найчастіше через недостатньо чесного вираження думок

або відсутності взаєморозуміння. Іноді непорозуміння викликане тим, що дана ситуація пов'язана з емоційно напруженістю одного з її учасників.

Інциденти - сигнал про те, що ви є учасником інциденту, звичайно незначний. Якесь дрібниця може викликати тимчасове хвилювання або роздратування, однак через кілька днів вона нерідко забувається. Але сам по собі незначний інцидент може, будучи невірно сприйнятим, привести до ескалації конфлікту.

Дискомфорт - це інтуїтивне відчуття, що щось не так, хоча висловити його словами важко. У даному випадку до інтуїції корисно прислухатися. Вам може прийти в голову якийсь крок, про який ви і не подумали б в інший час. Якщо ви навчитеся впізнавати сигнали від дискомфорту до інциденту і швидко реагувати на них, то зможете запобігати виникненню напруги, непорозумінь і криз.

Перший крок у мистецтві вирішення конфлікту - це здатність стежити за появою сигналів конфлікту.

Коли ви перебуваєте в конфліктній ситуації для ефективного вирішення проблеми, необхідно вибрати певний стиль поведінки, враховуючи при цьому ваш власний стиль, стиль інших залучених в конфлікт людей, а також природу самого конфлікту.

Існує п'ять основних **стилів поведінки при розв'язанні конфлікту**. Основні стилі поведінки в конфліктній ситуації пов'язані з загальним джерелом будь-якого конфлікту - розбіжністю інтересів двох і більше сторін. Ваш стиль поведінки в конкретному конфлікті залежить від того, наскільки ви хочете задовольнити власні інтереси та інтереси іншої сторони.

6. Перерва

Мета: допомогти зняти емоційну напругу.

Форма: перегляд кліпу.

7. Вправа «Чи конфліктна я людина?»

Мета: підвести підсумки тесту 1, показати здобувачам, що у конфліктній ситуації немає «винних» і «невинних».

Форма: індивідуальна робота, виступи здобувачів.

Хід вправи: вчитель роздає опрацьовані листки з тестом (підрахована частота відповідей а), в) чи с). *(Здобувачі переглядають результати).*

Чи згодні ви з результатами? *(Відповіді здобувачів.)*

Чи існують люди, які ніколи ні з ким не мали конфлікту? *(Відповіді здобувачів.)*

Чи можна сказати, що людина не є конфліктною, а її «просто» провокують? *(Відповіді здобувачів.)*

8. Вправа «Все залежить від тебе»

Мета: навчити розрізняти основні сигнали конфлікту, спонукати учасників брати на себе відповідальність за створення конфліктних ситуацій.

Форма: ігрове спілкування.

Хід вправи: ведучий об'єднує учасників у 5 малих груп, пропонує підготувати сценарій і розіграти коротку сценку, в якій зобразити ситуацію, де має місце один із сигналів конфлікту.

Що ви відчували, коли виконували свої ролі? *(Відповіді здобувачів.)*

Які думки виникали у вас, коли ви переглядали сценки? *(Відповіді здобувачів.)*

Чи можна, помітивши сигнал, відвернути конфлікт? *(Відповіді здобувачів.)*

9. Вправа «Проголосуй!»

Мета: навчити попереджати конфлікти.

Форма: ігрове спілкування.

Хід вправи: ведучий зачитує рекомендації, а здобувачі «голосують» «за», «проти», «утримався», піднімаючи руку вгору. Якщо виявляється значна розбіжність у кількості «голосів», проводяться короткі «дебати».

- не прагнути будь-що домінувати;
- бути принциповим, проте не боротися лише заради принципів;
- пам'ятати, що прямолінійність — це добре, проте не завжди;
- частіше посміхатися (посмішка мало коштує, проте дорого цінується);

- пам'ятати, що традиції — це добре до певної міри;
- говорити правду потрібно, але це потрібно робити вміло;
- прагнути бути незалежним, але не самовпевненим;
- не перетворювати наполегливість у настирливість і надокучливість;
- не чекати справедливості для себе, якщо ти сам несправедливий;
- не переоцінювати своїх здібностей і можливостей;
- не виявляти ініціативи там, де її не потребують;
- виявляти доброзичливість;
- виявляти витримку й спокій у будь-якій ситуації;
- реалізувати себе у творчості, в навчанні, а не в конфліктах.

10. Вправа «Шляхи вирішення конфлікту»

Мета: надати теоретичні рекомендації щодо шляхів вирішення конфлікту.

Форма: індивідуальна робота, виступи учнів.

Хід вправи: ведучий роздає опрацьовані листки з тестом (підрахована кількість балів у кожній колонці, дописані назви у першому рядку таблиці) *(Здобувачі переглядають результати. По одному здобувачу з групи зачитують характеристику кожного стилю).*

Чи відповідають результати тесту вашій життєвій позиції? *(Відповіді здобувачів.)*

Який зі стилів вам імпонує найбільше? Чому? *(Відповіді здобувачів.)*

11. Вправа «Знайди переваги»

Мета: пояснити, що кожен зі стилів ефективний тільки в певних умовах, і жоден з них не може бути виділений як найкращий.

Форма: групова робота.

Хід вправи: ведучий об'єднує учасників у 5 малих груп за результатами тесту, пропонує вказати переваги кожного зі стилів, навести приклади ситуацій із шкільного життя, де вказаний стиль є найдоцільніший.

12. Рухавка «Калейдоскоп»

Мета: сприяти розвитку уміння взаємодії між здобувачами, згуртуванню колективу.

Форма: гра.

Хід вправи: ведучий розповідає про дитячу іграшку «Калейдоскоп», в якій комбінується безліч варіантів яскравих малюнків, і пропонує пограти в такий собі «живий калейдоскоп».

За командою здобувачі мають дуже швидко збиратися в відповідні групи. Швидко знайдіть тих учасників, у яких:

- однаковий колір волосся,
- однаковий колір очей,
- у кого є брати,
- у кого є жовтий (зелений, синій, чорний тощо) колір в одязі,
- у кого гарний настрій.

На виконання кожної команди відводиться по 1 хв.

13. Вправа «Арбітр»

Мета: відпрацювати вміння та навички посередництва у конфліктах.

Форма: рольова гра.

Хід вправи: ведучий розповідає про важливість такого вміння як уміння швидко і ефективно згладжувати конфлікти; оголошує про те, що зараз дослідним шляхом варто спробувати з'ясувати основні методи врегулювання конфліктів. Учасники розбиваються на трійки. Протягом 5 хвилин кожна трійка придумує сценарій, за яким двоє учасників представляють конфлікуючі сторони (наприклад, сваряться подружжя, подруги, однокласники, учень і вчитель, підліток і один з батьків), а третій - грає миротворця, арбітра.

Які методи згладжування конфліктів були продемонстровані? *(Відповіді здобувачів.)*

Чи легко бути посередником? *(Відповіді здобувачів.)*

Які, на ваш погляд, цікаві знахідки використовували учасники під час гри? (Відповіді здобувачів.)

Як варто було повести себе тим учасникам, кому не вдалося загладити конфлікт? (Відповіді здобувачів.)

14. Вправа «Позитивне мислення»

Мета: виявити позитивні аспекти конфлікту, розвивати вміння керувати власними емоціями та протистояти стресам.

Форма: робота у парах.

Хід вправи: Конфлікти можуть викликати гнів, ненависть, ворожість, можуть призводити до насильства. Деякі конфлікти закінчуються у залах суду або навіть війнами. Проте конфлікти мають потенціал численних несподіваних позитивних результатів.

Зараз кожен учасник звернеться до наступного зі словами: «Конфлікт – це погано ...». Той, до кого зверталися, відповідає: «Так, це погано, але ...» й намагається назвати якийсь позитив у конфлікті. Невеличкі підказки: (слайд презентації):

«Що є позитивного у конфлікті?»

- Конфлікти показують проблеми, які мають бути вирішені.
- Конфлікти звертають увагу на те, що нам треба змінюватися.
- Конфлікти розкривають наші прагнення і бажання.
- Конфлікти з'ясовують, хто ми є, якими є наші цінності, а також допомагають нам зрозуміти іншу людину.
- Конфлікти послаблюють нудьгу, звертають увагу на нові цілі, стимулюють інтерес.

15. Вправа «Підсумки»

Мета: допомогти здобувачам сформулювати свої враження від роботи в групі; сприяти формуванню умінь використовувати отриману на тренінгу інформацію в подальшому повсякденному житті.

Форма: індивідуальна робота, бесіда.

Хід вправи: ведучий пропонує студентам взяти листочки, на яких вони записували свої очікування від тренінгу.

Чи сдосягли ви очікуваного? *(Відповіді здобувачів.)*

Чи допоможе вам отримана на тренінгові інформація почуватися більш впевненішим в деяких життєвих ситуаціях? *(Відповіді здобувачів.)*

Чи допоможе вам отримана на тренінгові інформація ефективно діяти в конфліктних ситуаціях? *(Відповіді здобувачів.)*

16. Вправа «Коло»

Мета: забезпечити психологічного розвантаження; сприяти згуртуванню студентського колективу.

Форма: гра.

Хід вправи: здобувачі стоять по колу. Тренер підходить до одного з них, тисне руку і промовляє: «Дякую за співпрацю!» Обоє стають в центр кола, тримаючись за руку. Наступний здобувач тисне вільну руку когось із них також із словами «Дякую за співпрацю!» Таким чином група в центрі кола збільшується, всі тримаються за руки. Коли приєднується останній учасник, коло замикається, всі ще раз міцно тиснуть один одному руки без слів.

Правила тренінгу

1. Будь активним: не чекай, не мовчи, дій!
2. Говори від свого імені і про те, що хвилює саме тебе і саме зараз!
3. Не перебивай, будь толерантним!
4. Критикуй дії і висловлювання, а не людину!
5. Дотримуйся регламенту!

Налаштуйся на успіх! Сміливо застосовуй в житті все, чого навчився на тренінгу!

Тест 1

1. В аудиторії розпочали суперечку на підвищених тонах. Ваша реакція?
 - a) не беру участі;
 - b) коротко висловлююсь на захист сторони, за якою, на маю думку, правда;

- с) активно втручаюся, чим викликаю "вогонь на себе".
2. Чи виступаєте Ви на зборах з критикою вчителів?
- а) ні;
 - б) тільки коли маю для цього вагомі причини;
 - с) критикую з будь-якого приводу і не тільки вчителів, але й тих, хто їх захищає.
3. Часто Ви сперечаєтеся з друзями?
- а) тільки якщо це люди необразливі;
 - б) тільки із принципових питань;
 - с) суперечки – моя стихія.
4. Вдома на обід подали недосолену страву. Ваша реакція?
- а) не буду турбуватися через дрібниці;
 - б) мовчки візьму сільничку й досолю;
 - с) не втримаюся від зауважень.
5. Якщо на вулиці чи в транспорті Вам наступили на ногу...
- а) з обуренням подивлюся на цю людину;
 - б) сухо зроблю зауваження;
 - с) висловлю свою думку, не добираючи цензурних висловів.
6. Хтось з близьких купив річ, яка Вам не сподобалася...
- а) промовчу;
 - б) обмежуся коротким тактовним коментарем;
 - с) влаштую скандал.
7. Не пощастило в лотереї. Як Ви до цього поставитеся ?
- а) спробую виглядати байдужим, але, мабуть, більше не гратиму;
 - б) це, звичайно, прикрість, але сприйматиму її з гумором, мовляв, пощастить іншим разом;
 - с) програш надовго зіпсує мені настрій.

За кожна відповідь а) нарахуйте собі 1 бал. Відповідь б) оцініть 2 балами, а відповідь в) вартує 3 бали. Підрахуйте суму балів.

Отож:

7-10 балів – Ви тактовні й миролюбні, уникаєте конфліктів і суперечок. Оминаєте критичні ситуації в школі й вдома. Можливо, тому Вас деколи й називають пристосованцем.

11-17 балів – Вас вважають конфліктною людиною. Але насправді Ви конфліктуєте лише тоді, коли немає іншого виходу і всі засоби вичерпані. Відстоюючи свою думку, не виходите за межі коректності. Все це викликає до Вас повагу.

18-21 бал – конфлікти й суперечки – це Ваша стихія. Любите критикувати інших, але не можете стерпіти критики на свою адресу. Ваша нестриманість відштовхує людей. З Вами не просто як на роботі, так і вдома. Варто попрацювати над своїм характером.

Тест 2

Інструкція: Уважно прочитайте вислови і прислів'я. Користуючись наведеною нижче шкалою, визначте, наскільки кожне прислів'я відповідає вашим діям під час конфліктів:

5 – відповідає в усіх випадках;

4 – відповідає у більшості випадків;

3 – деколи відповідає;

2 – відповідає, але дуже рідко;

1 – ніколи не відповідає.

1. Від суперечки легше утриматися, аніж потім здихатися її.
2. Якщо ви не можете примусити людину думати так, як ви робите, то примусьте її робити так, як ви думаєте.
3. Теплі слова розтоплюють холодні серця.
4. Послуга за послугу.
5. Давай приходь і подумаємо разом.
6. Під час суперечки заслуговує похвали той, хто перший замовкне.
7. Чия сила, того й правда.
8. Солодкі слова роблять солодким рух уперед.
9. Краще синиця у жмені, аніж журавель у небі.
10. Істина знаходиться в знаннях.
11. Той, хто б'ється і тікає, доживає до нової битви.
12. Той перемагає блискуче, хто примушує своїх ворогів тікати врозтіч.
13. Убий ворога своєю надмірною добротою.
14. Чесний обмін думками не приведе до суперечки.
15. Ніхто не може претендувати на істину в останній інстанції, але кожен може зробити свій внесок у неї.

16. Триматися подалі від тих, хто незгодний з тобою.
17. Тільки той, хто вірить у перемогу, перемагає на полі битви.
18. Добре слово мало коштує, та дорого цінується.
19. Зуб за зуб, око за око – це чесна гра.
20. Тільки той, хто готовий відмовитися від власного права на істинну в останній інстанції, збагатиться від істин, які знають інші.
21. Уникайте сварливих людей – вони зроблять ваше життя нещасним.
22. Людина, яка не тікає сама, змушує тікати інших.
23. М'які слова забезпечують гармонію.
24. Хочеш мати хорошого друга – зроби йому щось приємне.
25. Відкрито говори про свої конфлікти, і йди їм назустріч – тільки це приведе до їх найкращого вирішення.
26. Найкращий спосіб улагодження конфліктів – уникати їх зовсім.
27. Займаю тверду, рішучу позицію (на тім стою і не можу інакше).
28. Лагідність перемагає гнів.
29. Краще щось, аніж нічого з того, що ти хочеш.
30. Щирість, чесність і довіра гори звернуть.
31. Немає нічого важливішого, ніж те, за що тобі треба боротися.
32. У світі завжди були й будуть переможці і переможені.
33. Вони на тебе з каменем, а ти до них з прихильністю.
34. Якщо двоє йдуть на компроміс, то справедливе рішення гарантоване.
35. Правди можна добитися, воюючи та воюючи.

Підрахунок кількості набраних балів

<i>Втеча</i>	<i>Примус</i>	<i>Згладжування</i>	<i>Компроміс</i>	<i>Конфронтація</i>
1 /	2 /	3 /	4 /	5 /
6 /	7 /	8 /	9 /	10 /
11 /	12 /	13 /	14 /	15 /
16 /	17 /	18 /	19 /	20 /
21 /	22 /	23 /	24 /	25 /

26 /	27 /	28 /	29 /	30 /
31 /	32 /	33 /	34 /	35
Сума:	Сума:	Сума:	Сума:	Сума:

Чим більшою є загальна сума балів за певною стратегією розв'язання конфліктів, тим частіше ви схильні застосовувати цю стратегію. Чим менша загальна сума, тим рідше ви користуєтесь нею.

Стратегії розв'язання конфліктів, які визначаються за допомогою методики:

1. **Черепиха** (*втеча*). Черепихи втікають і ховаються у свій панцир, щоб обминати конфлікти. Вони відмовляються від власних цілей та стосунків. Вони тримаються далі від спірних питань, через які виникає конфлікт, так і від людей, до яких він причетний. Вони почувають себе безпомічними. Вважають, що намагатися вирішувати конфлікт – справа повністю безнадійна. Вони переконані, що легше втекти (фізично та психологічно) від конфлікту, а ніж зіткнутися з ним.

2. **Акула** (*примус*). Акули намагаються перемагати опонентів тим, що силоміць примушують їх приймати потрібне їм рішення конфлікту. Для них найважливішими є власні цілі, а стосунки з людиною мають дуже мале значення. Вони будь-якою ціною готові добитися своїх цілей. Потреби інших людей їх не турбують. Їх мало хвилює те, чи вони комусь подобаються, чи конфлікти вирішуються тоді, коли один перемагає другого, який програє. Вони хочуть бути переможцями. Перемога, на їхню думку, дає людям почуття гордості та успіху. Поразка викликає почуття безсилля, неадекватності і невдачі. Вони намагаються здобути перемогу, приголомшуючи суперників, нападаючи раптово, а також залякуючи або загрожуючи їм з позиції сили.

3. **Плюшевий ведмедик** (*згладжування*). Для ведмедиків – стосунки найважливіші, а власні цілі не мають великого значення. Ведмедики хочуть подобатися, хочуть, щоб усі їх любили і цінували. Вони вважають, що краще уникнути конфлікту заради гармонії, і впевнені, що конфлікти не можна обговорювати без шкоди для стосунків. Вони бояться завдавати болю,

образити, псувати стосунки під час конфлікту. Щоб зберегти стосунки, вони готові пожертвувати особистими цілями. Плюшеві ведмедики немовби кажуть: «Я пожертвую власними цілями, роби все, що ти хочеш, аби тільки я тобі подобався». Плюшеві ведмедики намагаються згладити конфлікт, боячись зіпсувати стосунки.

4. **Лисиця** (*компроміс*). Лисиці невибагливі як у своїх цілях, так і в стосунках з іншими людьми. Лисиці шукають компромісу. Вони жертвують частиною своїх домагань під час конфлікту і переконують іншу особу поступитися теж якоюсь часткою своїх цілей. Вони шукають такого рішення конфлікту, коли б обидві сторони мали вигоду – «золоту середину», між двома крайніми позиціями. Вони готові пожертвувати заради досягнення згоди для спільного добра частиною своїх домагань, так і стосунків.

5. **Сова** (*конфронтація*). Соби дуже високо цінують власні цілі та стосунки. Вони розглядають конфлікти як проблему, яку потрібно розв'язувати, і шукають таке рішення, яке б задовольнило як їхні власні цілі, так і цілі супротивної сторони в конфлікті. Вони сприймають конфлікти як засіб поліпшення стосунків шляхом послаблення напруження між двома людьми. Вони намагаються розпочати дискусію, яка розцінила б конфлікт як проблему. Шукаючи рішення, які б задовольнили як їх самих так і іншу особу, сови підтримують стосунки. Соби не заспокоюються доти, доки не знайдене рішення, яке б задовольнило і власні і чужі цілі. Вони також не заспокоюються доти, доки напруга не спаде і негативні емоції не будуть повністю зняті.

Використані джерела

1. Варій М. Й. Загальна психологія. Навчальний посібник / 2-ге видан., випр. і доп. – К.: «Центр учбової літератури», 2007. – 968 с.

2. Грецов А.Г. Тренинг креативности для старшеклассников и студентов. – СПб.: Питер, 2007. – 208 с.

Аналіз виховного заходу

Тема: Конфлікт – як джерело девіантної поведінки

1. Загальні відомості про кураторську годину.

Магістранткою Смоляр Є. Д. було проведено кураторську годину за темою «Конфлікт – як джерело девіантної поведінки», який було проведено у формі тренінга. Захід було спрямовано на поглиблення знання щодо сутності конфлікту і причин його виникнення; допомогти здобувачам виробити правильну лінію поведінки для запобігання конфлікту та виходу з нього, якщо він стався; відпрацювати на практиці навичок безконфліктного спілкування, посередництва в конфліктах. Розвивати комунікативні навички, терпимість, толерантність у ставленні до людей; відповідальність та обов'язковість; визнання права особистості на самостійність і незалежність. Розширювати загальний світогляд здобувачів. Формувати вміння доказово, аргументовано викладати свою точку зору, зберігати витримку і спокій, сприймати критику, з повагою ставитися до думки опонента. Упроваджувати елементи естетичного виховання, культури мовлення і культури спілкування. Згуртувати студентський колектив.

2. Особливості підготовки до проведення кураторської години, організаційні труднощі.

За результатами проведення кураторської години можна зробити висновок, що було проведено велику роботу з підготовки та організації заходу такого рівня. Магістранткою було проаналізовано велику кількість виховних годин, складено власний сценарій. Слід відмітити активну роботу здобувачів у підготовці до заходу.

3. Особливості проведення кураторської години.

Під час проведення виховного заходу вдалося встановити контакт учасників заходу з аудиторією та створити відповідний позитивний настрій від участі в ньому.

4. Загальні висновки.

Треба зазначити, що під час проведення кураторської години було досягнуто поставленої мети. У майбутньому необхідно звернути увагу на налагодження процесу взаємодопомоги та самостійної роботи учасників над відпрацюванням поставлених завдань під час підготовки та організації виховного заходу. Кураторську годину було проведено на високому організаційному рівні. Слід відзначити доброзичливий настрій усіх учасників заходу. Учасники та глядачі отримали моральне та емоційне задоволення від участі у кураторській годині.

Звіт виробничої асистентської та науково-дослідної практики
здобувачки другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
факультету гуманітарної та економічної освіти
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
денної форми навчання
Смоляр Єлизавети Дмитрівни

Асистентська практика в онлайн форматі стала для мене випробуванням щодо поглиблення фундаментальної та професійної підготовки, закріплення набутих у магістратурі навичок науково-дослідної роботи, теоретичних знань з організації освітнього процесу, а також набуття знань, умінь та практичних навичок роботи у Донбаському державному педагогічному університеті. Я мала нагоду пізнати всі сторони педагогічної діяльності і значно розширити уявлення щодо організації освітнього процесу у ЗВО, ознайомлення з основами викладання різних навчальних дисциплін та різними методами навчання та виховання.

Для мене стало відкриттям, що організація та підготовка до навчальних занять потребує залучення великої кількості навчально методичної, інформаційної, психологічної літератури, вивчення науково-педагогічного досвіду, вміння працювати колегіально.

Моя самостійність проявилася щодо забезпечення освітнього простору (підготовка матеріалу до лекційних та практичних занять, виховної години).

Об'єм проведеної роботи: онлайн відвідування та проведення лекцій, практичних занять, виховних заходів, участь у науково-практичній конференції, підбір психодіагностичних методів і методик, спрямованих на психолого-педагогічне вивчення групи, проведення психолого-педагогічного дослідження студентської академічної групи.

Труднощі, які виникли в роботі у проведенні занять, з викладачами, академічною групою: карантинні обмеження.

Знання, вміння та навички, придбані за період практики: оволоділа уміннями організації основних форм навчання, вмінням професійно спілкуватися зі студентською аудиторією та колективом викладачів, навичками викладання відповідних навчальних дисциплін.

Загальні висновки, рекомендації та пропозиції: мої враження про практику позитивні, я оцінюю своє проходження практики – успішно. Мені добре вдалося реалізувати цілі і задачі, набути практичного досвіду, навички роботи зі здобувачами з урахуванням вікових особливостей, поглибити свої знання в педагогіці, розробляти плани-конспекти лекцій та практичних занять, виховних заходів, а також роботи їх самоаналіз.

«04» червня 2021 р.

Смоляр Є. Д.

ВІДОМІСТЬ-ХАРАКТЕРИСТИКА (з практичної підготовки)
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)
денної (заочної) форми навчання
(підкреслити)

Смоляр Єлизавети Дмитрівни

прізвище, ініціали магістранта

факультету гуманітарної та економічної освіти, яка проходила виробничу асистентську та науково-дослідну практику на базі ДВНЗ «ДДПУ» з «26» квітня 2021 р. по «04» червня 2021 р.

Під час проходження практики була виконана наступна робота:

1. **Підготовлено лекції:** 1) Педагогічна майстерність викладача, її зміст та шляхи формування; 2) Майстерність педагогічного спілкування.

2. **Підготовлено практичні заняття** 1) «Тренінг з розвитку професійної ідентичності як засіб педагогічно – творчого становлення викладача»; 2) Педагогічна майстерність, її зміст і шляхи формування.

3. **Підготовлено кураторські години:** Конфлікт – як джерело девіантної поведінки.

4. **Результати науково-дослідної роботи:** участь у науково-практичній конференції «Перспективні напрями сучасної науки та освіти» з доповіддю «Історичні та теоретичні основи тьюторства».

5. **Загальна характеристика діяльності магістра-практиканта:** Добре володіє навчальним матеріалом, здійснює міжпредметні зв'язки, використовує різноманітні форми, методи та прийоми, вміло організовує здобувачів до сприйняття матеріалу. Відповідальна, цілеспрямована, упевнена в собі, з жагою до відкриттів, сповнена рішучості, молода та перспективна, добра, чуйна, щедра, поважає думку інших.

1. Методист з психології 200
оцінка

2. Методист зі спеціальності 450
оцінка

Загальна оцінка за практику 950
оцінка

 / Шайда Н. П.
підпис прізвище, ініціали

 / Саяпіна С. А.
підпис прізвище, ініціали

 / Саяпіна С. А.
підпис прізвище, ініціали

 / Саяпіна С. А.
підпис прізвище, ініціали

